

ES tirdzniecības atbalsts vismazāk attīstītajām valstīm:

vajadzības tiek risinātas, bet ES finansējums neatbilst
2030. gada mērķrādītājam

EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

Saturs

Punkts

01–18 | Galvenie vēstījumi

01–08 | Kāpēc šī joma ir svarīga

09–18 | Konstatējumi un ieteikumi

19–81 | Plašāka informācija par mūsu apsvērumiem

19–39 | ES stratēģiskais satvars tika atjaunināts, lai pievērstu uzmanību vismazāk attīstīto valstu tirdzniecības atbalsta vajadzībām, bet netika pārvērst rīcības plānā

21–24 | ES tirdzniecības atbalsta stratēģijas 2017. gada atjauninājumā tika pausts aicinājums lielāku uzmanību pievērst vismazāk attīstītajām valstīm

25–28 | 2017. gada stratēģijas atjauninājumam nesekoja neviens rīcības plāns ar starpposma mērķiem ne attiecībā uz dalībvalstu, ne ES finansējumu

29–32 | Tirdzniecības atbalsts ir pārāk plašs jēdziens, lai stratēģijas vadīšanu uzticētu ES delegācijām un partneriem, kas to īsteno

33–36 | Iepriekš saskaņā ar uzlabotajiem integrētajiem pamatprincipiem tika veikti īpaši tirdzniecības atbalsta vajadzību novērtējumi, taču tie lielākoties ir pārtraukti

37–39 | Komisijas rīcībā nav īpaša atbalsta tirdzniecības vajadzību novērtējumiem, bet ES delegācijas nosaka prioritārās jomas

40–64 | ES tirdzniecības atbalsts tiek sniegts atbilstoši vajadzībām, bet ievērojami atpaliek no finansējuma mērķrādītāja

41–53 | Finansējuma mērķrādītājs vismazāk attīstītajām valstīm ne tuvu nav sasniegts, un nav veikta detalizēta analīze, kas ļautu veikt korektīvus pasākumus

54–58 | ES tirdzniecības atbalsts vismazāk attīstītajām valstīm aptver virkni attiecīgu kategoriju un nozaru, taču ne vienmēr tiek nodrošināta projektu ekonomiskā ilgtspēja.

59–64 | ES delegāciju koordinācija kopumā ir laba, taču tika palaista garām iespēja uzlabot koordināciju ar dalībvalstīm un reģionālajām ES delegācijām

- 65–81 | Komisijas uzraudzība un ziņošana par ES tirdzniecības atbalsta rezultātiem un ietekmi ir uzlabojusies, bet joprojām nav visaptveroša**
- 66–69 | Kopš 2017. gada Komisija ir publicējusi īpašu ikgadēju progresu ziņojumu par ES atbalstu tirdzniecībai
- 70–77 | Komisijas vispārējā uzraudzība un ziņošana par ES tirdzniecības atbalstu nav visaptveroša
- 78–81 | Ļoti ierobežots mērījums par to, kā ES tirdzniecības atbalsts ietekmē tirdzniecību

Pielikumi

I pielikums. Par revīziju

Saīsinājumi

Glosārijs

Komisijas un Eiropas Ārējās darbības dienesta atbildes

Laika grafiks

Revīzijas darba grupa

Galvenie vēstījumi

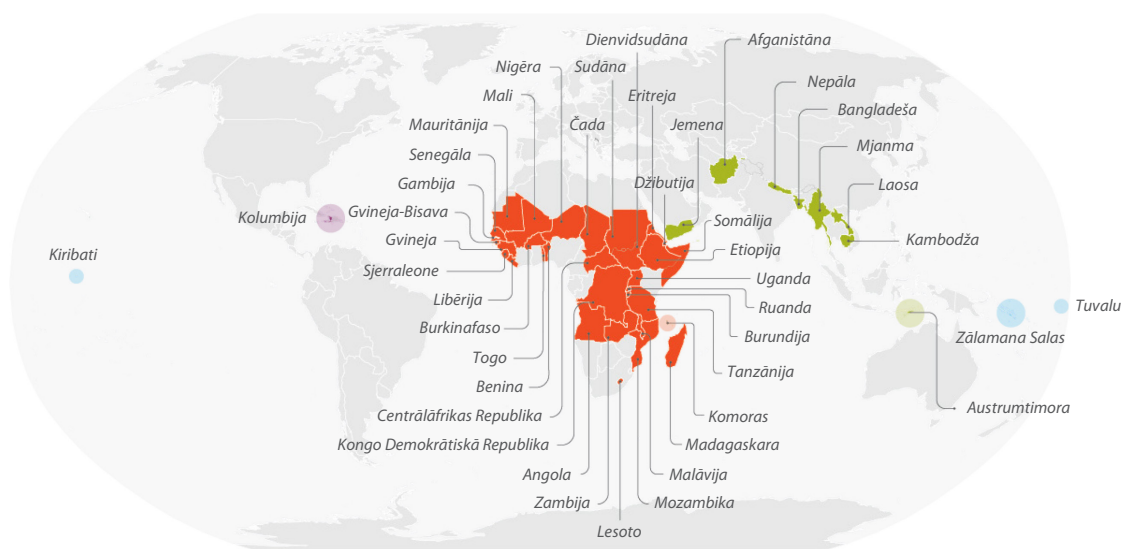
Kāpēc šī joma ir svarīga

- 01** Jaunattīstības valstīs tirdzniecība, īpaši pārrobežu tirdzniecība, ir svarīga izaugsmei, jo var palīdzēt miljoniem cilvēku izkļūt no nabadzības. Taču šīm valstīm un īpaši vismazāk attīstītajām valstīm (VAV) ir jārisina būtiskas problēmas, kas ietekmē to spēju gūt labumu no reģionālās un globālās tirdzniecības.
- 02** Vismazāk attīstītās valstis nav viendabīga grupa, un, lai gan dažām no tām var būt kopīgas iezīmes, to situācija un apstākļi ievērojami atšķiras. Dažas no tām ir politiski nestabilas vai konfliktu skartas, tām nav pieejas jūrai vai tām ir zema ražošanas jauda. Dažas valstis par prioritāti izvirza lauksaimniecisko ražošanu, lai panāktu nodrošinātību ar pārtiku, savukārt citas cenšas dažādot ražošanu, lai attīstītu eksportu.
- 03** ANO Ģenerālā asambleja 1971. gadā noteica vismazāk attīstīto valstu kategoriju¹ kā starptautiskās sabiedrības apliecinājumu tam, ka ir nepieciešami īpaši atbalsta pasākumi, lai tām palīdzētu. VAV ir ekskluzīva piekļuve konkrētiem [starptautiskiem atbalsta pasākumiem](#), jo īpaši attīstības palīdzības un tirdzniecības jomā. ANO definē, ka vismazāk attīstītās valstis ir valstis ar zemu ienākumu līmeni un nopietniem strukturāliem šķēršļiem ilgtspējīgai attīstībai. Pašlaik 44 valstis ir klasificētas kā VAV². Tās galvenokārt atrodas Āfrikā (32 valstis), mazāks skaits valstu Āzijā (8), Klusā okeāna reģionā (3) un Karību jūras reģionā (1) (sk. [1. attēlu](#)).

¹ ANO 1971. gada 18. novembra Rezolūcija 2768 (XXVI).

² ANO, [List of least developed countries](#) (2024. gada 19. decembrī).

1. attēls | 44 vismazāk attīstīto valstu karte (2024. gada 19. decembrī)

Avots: ERP, pamatojoties uz Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības politikas komitejas datiem.

04 Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) ministru konferencē Honkongā 2005. gada decembrī tika uzsākta Tirdzniecības atbalsta iniciatīva (*Aid for Trade* (tirdzniecības atbalsts)), un tās mērķis ir “palīdzēt jaunattīstības valstīm, īpaši vismazāk attīstītajām valstīm, attīstīt tirdzniecības jaudu un infrastruktūru, kas tām vajadzīga, lai gūtu labumu no tirdzniecības. Tā ir daļa no vispārējās oficiālās attīstības palīdzības (OAP), un dotācijas un aizdevumi ar atvieglotiem nosacījumiem ir paredzēti ar tirdzniecību saistītām programmām un projektiem”³.

05 Tā kā tirdzniecība pati par sevi ir plaša un sarežģīta darbība, PTO atzīst, ka tirdzniecības atbalsts arī ir plašs un grūti definējams⁴. Tas aptver plašu jautājumu loku:

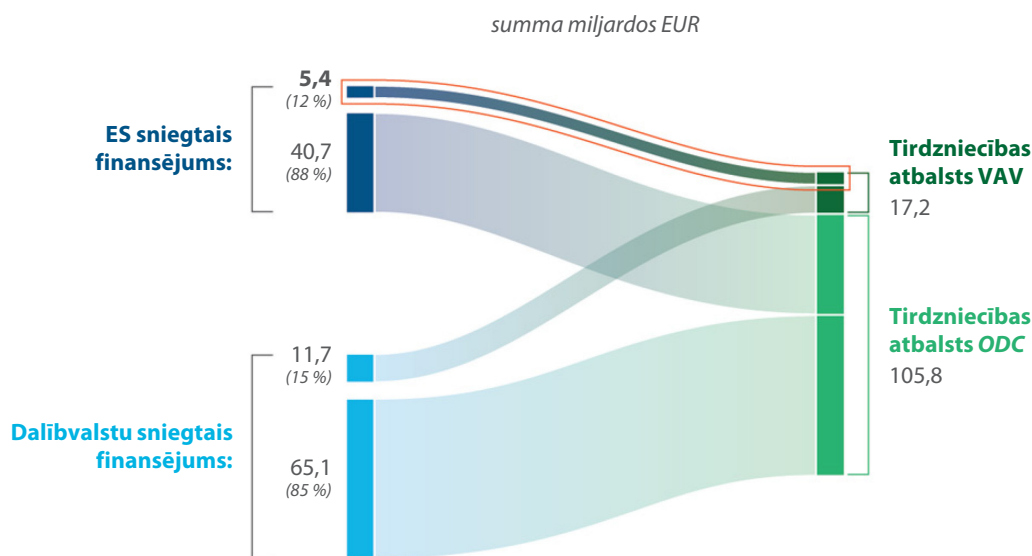
- ražošanas spēju veidošana (tostarp viss atbalsts lauksaimniecībai, mežsaimniecībai, zivsaimniecībai, rūpniecībai, minerālresursiem un kalnrūpniecībai, banku nozarei un tūrismam) – ieguldījumi ražošanas sektoros un nozarēs, lai valstis varētu dažādot eksportu un balstīties uz salīdzinošām priekšrocībām;
- ekonomiskā infrastruktūra – ceļu, ostu, dzelzceļu, enerģētikas iekārtu un telekomunikāciju būvniecība, kas savieno vietējos, reģionālos un pasaules tirgus;
- tirdzniecības politika un noteikumi, kā arī ar tirdzniecību saistīti pielāgojumi – palīdzēt valstīm izstrādāt tirdzniecības stratēģijas, efektīvāk risināt sarunas un īstenot to iznākumus.

³ PTO, *Aid for trade fact sheet*.

⁴ Turpat.

06 Pēc 2005. gada PTO konferences ES 2007. gadā pieņēma savu tirdzniecības atbalsta stratēģiju, kas tika atjaunināta 2017. gadā. Pēdējos gados ES kopējais tirdzniecības atbalsta finansējums vismazāk attīstītajām valstīm (ES un tās dalībvalstīm kopā) ir saglabājies samērā stabils. Laikposmā no 2017. līdz 2022. gadam tas sasniedza 17,2 miljardus EUR, savukārt 105,8 miljardi EUR tika piešķirti citām jaunattīstības valstīm (ODC, kas ietver valstis ar vidēji zemiem ienākumiem un valstis ar vidēji augstiem ienākumiem). Atbalsts vismazāk attīstītajām valstīm tikai no ES (Komisijas dotācijas un Eiropas Investīciju bankas (EIB) koncesijas aizdevumi) veidoja gandrīz vienu trešdaļu no šīs kopsummas – 5,4 miljardus EUR (sk. [2. attēlu](#)). Lielākā daļa Komisijas atbalsta tiek sniegta, izmantojot ES delegācijas, kas koordinē darbības ar starptautiskām organizācijām, dalībvalstu attīstības aģentūrām, attīstības bankām un citām īstenošanas struktūrām partnervalstīs, savukārt dalībvalstis novirza savu atbalstu ar vēstniecību un attīstības aģentūru starpniecību.

2. attēls | Tirdzniecības atbalsts vismazāk attīstītajām valstīm un citām jaunattīstības valstīm, 2017.–2022. gads (saistības miljardos EUR)

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas datiem.

Piezīme. Dēļ noapaļošanas kopsumma var nesakrist ar atsevišķu skaitļu summu.

07 Kopumā attiecībā uz visām vismazāk attīstītajām valstīm un jo īpaši četrām valstīm (Angolu, Kambodžu, Malāviju un Ruandu), kuras apmeklējām uz vietas, mēs pārbaudījām, vai Komisija pienācīgi mērķorientēta, īstenoja un uzraudzīja ES atbalstu tirdzniecībai vismazāk attīstītajām valstīm. Konkrētāk, mēs vērtējām, vai Komisija:

- nodrošināja, ka vismazāk attīstīto valstu vajadzības pēc tirdzniecības atbalsta tiek pienācīgi risinātas saskaņā ar ES tirdzniecības atbalsta stratēģiju un pietiekami iekļautas tās attīstības plānošanas mērķos un uzdevumos;

- o pietiekami mērķtiecīgi novirzīja ES tirdzniecības atbalstu, kas paredzēts vismazāk attīstītajām valstīm, un īstenoja šo atbalstu, lai apmierinātu šo valstu vajadzības, saskaņojot to ar citām ieinteresētajām personām; un
- o pienācīgi uzraudzīja un ziņoja par ES tirdzniecības atbalsta rezultātiem un ietekmi vismazāk attīstītajās valstīs.

Revīzija aptvēra laikposmu no 2017. gada līdz 2024. gadam.

- 08** Mūsu ziņojuma mērķis ir palīdzēt uzlabot to, kā Komisija pārvalda ES atbalstu tirdzniecībai vismazāk attīstītajās valstīs, un informēt lēmumu pieņēmējus par jebkādu turpmāku jaunu atbalstu tirdzniecībai intervences pasākumu pārvaldības kārtības pārskatīšanu (sk. 23. punktu). ERP pēdējos gados šo jautājumu nav izskatījusi, un plašāka pamatinformācija un sīkāka informācija par revīzijas tvērumu un pieeju ir atrodama *[I pielikumā](#)*.

Konstatējumi un ieteikumi

- 09** Kopumā mēs secinām, ka, lai gan 2017. gadā tika atjaunināta ES tirdzniecības atbalsta stratēģiskā programma, lai pievērstu uzmanību vismazāk attīstīto valstu vajadzībām, tā netika pārvērsta rīcības plānā. ES palīdzība šīm valstīm tiek sniegta atbilstoši to vajadzībām, taču netiek sasniegts ES stratēģijā noteiktais finansējuma mērķrādītājs līdz 2030. gadam.
- 10** 2017. gadā, 10 gadus pēc pirmās ES tirdzniecības atbalsta stratēģijas pieņemšanas, Komisija nāca klajā ar paziņojumu, ar kuru atjaunināja stratēģiju, piedāvājot atjauninātu redzējumu. Cita starpā tās mērķis bija līdz 2030. gadam pakāpeniski palielināt kopējā ES un dalībvalstu tirdzniecības atbalsta daļu, kas vērsta uz vismazāk attīstītajām valstīm, līdz 25 % no kopējā tirdzniecības atbalsta (sk. 21.–24. punktu).
- 11** Mēs konstatējam, ka mērķis pievērst lielāku uzmanību vismazāk attīstītajām valstīm netika pārvērsts mērķtiecīgu operatīvu mērķu kopumā, par ko būtu panākta vienošanās ar dalībvalstīm. Tas ES un tās dalībvalstīm radīja grūtības kopīgi virzīties uz saskaņoto finansējuma mērķrādītāju (sk. 25.–28. punktu).
- 12** 25 % finansējuma mērķrādītājs ne tuvu nav sasniegts. Vismazāk attīstītajām valstīm paredzētā tirdzniecības atbalsta īpatsvars laikposmā no 2010. līdz 2015. gadam vidēji bija 18 %, un kopš tā laika tas ir samazinājies līdz 12 % 2022. gadā, kas ir pēdējais gads, par kuru ir pieejami dati. Lielākā daļa ES tirdzniecības atbalsta joprojām ir vērsta uz citām jaunattīstības valstīm (ODC) (sk. 41.–44. punktu).

- 13** Mēs konstatējam, ka Komisija nav veikusi detalizētu analīzi par iemesliem, kas izraisījuši šo vismazāk attīstīto valstu īpatsvara samazināšanos, kas ļautu tai veikt korektīvus pasākumus (sk. 45. punktu).

1. ieteikums

Izstrādāt tirdzniecības atbalsta rīcības plānu vismazāk attīstītajām valstīm

Lai sasniegtu mērķi pievērst lielāku uzmanību vismazāk attīstītajām valstīm, Komisijai:

- a) jāveic detalizēta analīze par iemesliem, kāpēc ES tirdzniecības atbalsts vismazāk attīstītajām valstīm nav palielinājies; un
- b) pamatojoties uz šo analīzi, jāpārvērtē, vai 25 % finansējuma mērķrādītājs joprojām ir atbilstošs, un, ja kāds finansējuma mērķis tiek saglabāts, ir jāizstrādā īpašs rīcības plāns vismazāk attīstītajām valstīm ar konkrētiem un reālistiskiem tirdzniecības atbalsta starpposma mērķiem, vajadzības gadījumā sadalot šīs valstis apakšgrupās, pamatojoties uz to īpašajām vajadzībām, problēmām, tirdzniecības potenciālu un mērķiem.

Īstenošanas mērķtermiņš: 2026. gada beigas

- 14** Iespējams, ka vismazāk attīstītajām valstīm piešķirtos nelielos tirdzniecības atbalsta piešķirumus ir veicinājuši vairāki faktori. Piemēram, šīm valstīm ir grūtības piekļūt inovatīvam finansējumam (piemēram, garantijām) un piesaistīt privātos līdzekļus. Pastāv risks, ka šī problēma turpmākajos gados saasināsies, ņemot vērā stratēģijas *Global Gateway* pieaugošo nozīmi un tās lielo uzsvāru uz privātā sektora investīciju mobilizēšanu (sk. 46.–53. punktu).

2. ieteikums

Sniegt vismazāk attīstītajām valstīm iespēju pilnībā izmantot stratēģijas *Global Gateway* atbalstu tirdzniecībai

Komisijai vai nu jāiekļauj ES tirdzniecības atbalsta stratēģijas mērķi *Global Gateway*, īpaši attiecībā uz vismazāk attīstītajām valstīm, vai arī skaidri jānorāda, kā stratēģijai *Global Gateway* šie mērķi ir jāatbalsta.

Īstenošanas mērķtermiņš: 2026. gada vidus

- 15** Mēs konstatējam, ka ar atbalstu tirdzniecībai saistītie projekti, kurus mēs pārbaudījām, atbilda vismazāk attīstīto valstu tirdzniecības atbalsta vajadzībām un ka tiešie rezultāti kopumā tika sasniegti, kā plānots. Tomēr dažos gadījumos pastāv risks, ka šīs valstis turpmākajos gados nespēs izmantot rezultātus un nodrošināt projektu ekonomisko ilgtspēju (sk. 54.–58. punktu).

3. ieteikums

Panākt labāku rezultātu un nodrošināt ES tirdzniecības atbalsta intervences pasākumu ekonomisko ilgtspēju vismazāk attīstītajās valstīs

ES tirdzniecības atbalsta intervencēm vismazāk attīstītajās valstīs plānošanas un īstenošanas posmos Komisijai īpaša uzmanība jāpievērš rezultātu uzlabošanai un projektu ekonomiskās ilgtspējas nodrošināšanai. Piemēram, tai jāpieprasa saņēmējiem vajadzības gadījumā izstrādāt uzņēmējdarbības plānu vai īstenot pasākumus, lai mazinātu risku zaudēt iegūtās tehniskās zināšanas lielas personāla rotācijas dēļ.

Īstenošanas mērķtermiņš: 2026. gada beigas

- 16** Tirdzniecības atbalsts vismazāk attīstītajām valstīm darbojas sarežģītā vidē, kurā iesaistītas daudzas ieinteresētās personas. Mēs konstatējam, ka ES delegācijām, kuras apmeklējām, kopumā bija augsts sadarbības līmenis ar valdībām un tās iesaistījās strukturētā dialogā ar privāto sektoru, pilsoniskās sabiedrības organizācijām un citiem starptautiskajiem donoriem. Turklāt mēs konstatējam, ka starp ES delegācijām un Komisijas centrālajiem dienestiem notika regulāra mijiedarbība un viedokļu apmaiņa (sk. 59.–61. punktu).
- 17** Tomēr mēs konstatējam arī ierobežotas vai nestrukturētas mijiedarbības gadījumus starp ES delegācijām vismazāk attīstītajās valstīs un citām ES delegācijām, kurām ir reģionāla atbildība. Turklāt salīdzinājumā ar citām jaunattīstības valstīm vismazāk attīstītajām valstīm parasti nav pietiekami spēcīgas institucionālās sistēmas, lai tās varētu izteikt savas vajadzības pēc tirdzniecības atbalsta reģionālā līmenī. Tā kā ar ES atbalstu, kas saistīts ar tirdzniecības atbalstu, pieaug ar konkrētām valstīm nesaistītu intervenču skaits (galvenokārt reģionālo programmu ietvaros), pastāv risks, ka šis mērķtiecības trūkums kļūs vēl lielāks (sk. 62.–64. punktu).

4. ieteikums

Labāk koordinēt ES tirdzniecības atbalstu starp ES delegācijām vismazāk attīstītajās valstīs un ES delegācijām, kurām ir reģionālie pienākumi

Komisijai, izstrādājot, īstenojot un uzraugot reģionālās programmas, jāuzlabo koordinācija starp ES delegācijām vismazāk attīstītajās valstīs un ES delegācijām, kurām ir reģionāla atbildība. Tas var ietvert katrai valstij specifisku izstrādes un īstenošanas mehānismu izveidi, lai nodrošinātu, ka reģionālas ar tirdzniecību saistītās programmas atbilst atsevišķu vismazāk attīstīto valstu īpašajām vajadzībām, un integrētāku projektu pārvaldības struktūru.

Īstenošanas mērķtermiņš: 2026. gada beigas

18 Kopš 2017. gada [ES tirdzniecības atbalsta stratēģijas atjauninājuma](#), Komisija ir publicējusi ikgadējos ES tirdzniecības atbalsta progressa ziņojumus, kuros uzsvērts ES ieguldījums globālajā tirdzniecības atbalsta iniciatīvā. Tomēr mēs konstatējam, ka Komisijas uzraudzība un ziņošana nebija visaptveroša attiecībā uz ziņošanu par VAV. Ziņošana par finanšu resursiem:

- neietver sadalījumu pa kategorijām un nozarēm attiecībā uz VAV;
- ir balstīta uz saistībām, un par tirdzniecības atbalsta saistībām tiek ziņots tikai ar laika nobīdi, kas pārsniedz divus gadus;
- nav norādes par to, cik lielā mērā vismazāk attīstītās valstis gūst labumu no atbalsta, kas nav specifisks konkrētai valstij (kas veido lielu daļu no tirdzniecības atbalsta); un
- ļoti ierobežotā mērā novērtē ES tirdzniecības atbalsta ietekmi (sk. [66.](#)–[81.](#) punktu).

5. ieteikums

Uzlabot uzraudzību un ziņošanu par ES tirdzniecības atbalstu vismazāk attīstītajām valstīm

Lai labāk sagatavotos jauniem ES palīdzības pasākumiem vismazāk attīstītajās valstīs, Komisijai:

- a) savlaicīgāk un jēgpilnāk jāziņo par savu tirdzniecības atbalstu, samazinot laika nobīdi, ziņojot par maksājumiem, kā arī saistībām un iekļaujot aplēsto reģionālo programmu sadalījumu pa vismazāk attīstītajām valstīm;
- b) regulāri jāpārskata un jāuzrauga jebkāds tirdzniecības atbalsta rīcības plāns vismazāk attīstītajām valstīm (sk. 1.b) ieteikumu), piemēram, pamatojoties uz rādītājiem, kas noteikti katrai vismazāk attīstīto valstu apakšgrupai.

Īstenošanas mērķtermiņš: 2026. gada beigas

Plašāka informācija par mūsu apsvērumiem

ES stratēģiskais satvars tika atjaunināts, lai pievērstu uzmanību vismazāk attīstīto valstu tirdzniecības atbalsta vajadzībām, bet netika pārvērsts rīcības plānā

- 19** ES (kopā ar tās dalībvalstīm) 2007. gadā pieņēma savu pirmo [tirdzniecības atbalsta \(AfT\) stratēģiju](#), ņemot vērā solījumus sniegt atbalstu, par kuriem pirms diviem gadiem tika panākta vienošanās [Pasaules Tirdzniecības organizācijas \(PTO\) ministru konferencē Honkongā](#). Ar tirdzniecību saistītai palīdzībai vienādās daļās no ES budžeta (ko pārvalda Komisija) un no ES dalībvalstu palīdzības budžetiem tika apsolīts ikgadējs finansējums 2 miljardu EUR apmērā.
- 20** Mēs pārbaudījām, vai Komisija (kopā ar tās darbiniekiem ES delegācijās), plānojot un izstrādājot attīstības atbalstu, ir pietiekami ņēmusi vērā atjaunināto ES tirdzniecības atbalsta stratēģiju. Mēs arī izvērtējām, vai Komisija ir nodrošinājusi, ka vismazāk attīstīto valstu vajadzības pēc tirdzniecības atbalsts ir pienācīgi novērtētas, pamatojoties uz metodiku, kurā ņemtas vērā ES tirdzniecības atbalsta stratēģijas prioritātes, dinamiskās vajadzības vismazāk attīstītajās valstīs un mainīgie apstākļi.

ES tirdzniecības atbalsta stratēģijas 2017. gada atjauninājumā tika pausts aicinājums lielāku uzmanību pievērst vismazāk attīstītajām valstīm

21 2017. gadā, 10 gadus pēc ES pirmās tirdzniecības atbalsta stratēģijas, Komisija publicēja [paziņojumu](#), ar kuru atjaunināja stratēģiju, sniedzot svaigu redzējumu. Tajā ir izklāstīti veidi, kā ES varētu padarīt stratēģiju efektīvāku, modernizējot tirdzniecības atbalstu un labāk to virzot, īpaši paredzot to “vismazāk attīstītajām valstīm un valstīm nestabilās situācijās”. Tajā arī pievērsta lielāka uzmanība ilgtspējas sociālajai un vides dimensijai, kā arī iekļaujošai ekonomikas izaugsmei un esošajām saiknēm starp ieguldījumiem un tirdzniecību, kas ir pilnībā jāizmanto, lai sasniegtu [ANO 2030. gada ilgtspējīgas attīstības mērķus \(IAM\)](#). Atjauninātajā stratēģijā bija nepieciešamas šādas būtiskas izmaiņas salīdzinājumā ar esošo praksi⁵:

- “jāsamazina tirdzniecības atbalsta pašreizējā sadrumstalotība un jāpalielina tā sviras efekts, labāk informējot par šādu atbalstu un labāk koordinējot tā sniegšanu;
- jāpalielina ES tirdzniecības atbalsta ietekme, nodrošinot pilnīgu saskaņotību ar ES ārējās politikas instrumentiem un pēc iespējas labāk tos izmantojot (jo īpaši tas attiecas uz ārējo investīciju plānu, tirdzniecības nolīgumiem un tirdzniecības shēmām);
- lielāka uzmanība jāpievērš ilgtspējības sociālajai un vides dimensijai apvienojumā ar iekļaujošu ekonomisko izaugsmi;
- labāk jādiferencē valstis, veltot lielāku uzmanību vismazāk attīstītajām valstīm un nestabilām situācijām; un
- jāuzlabo pārraudzība un ziņošana.”

22 2017. gada atjauninājumā ir noteikts mērķis palielināt ES un dalībvalstu kopējo finanšu palīdzības daļu, kas paredzēta vismazāk attīstītajām valstīm, lai līdz 2030. gadam to pakāpeniski palielinātu no 18 % (2010.–2015. gada vidējais rādītājs) līdz 25 % no kopējā tirdzniecības atbalsta. Šis finansējuma mērķis bija saskanīgs ar [IAM 8. mērķi par tirdzniecības atbalstu](#) (“Palielināt tirdzniecības atbalstu jaunattīstības valstīm, īpaši vismazāk attīstītajām valstīm, tostarp izmantojot uzlabotu integrētu sistēmu ar tirdzniecību saistītai tehniskajai palīdzībai VAV”), un tika sagaidīts, ka tas palīdzēs sasniegt [IAM 17.11. mērķi](#), proti, līdz 2020. gadam divkārtot VAV globālā eksporta daļu.

⁵ Komisijas paziņojums (2017. gada 13. novembris), Labklājības panākšana ar tirdzniecības un ieguldījumu palīdzību ES 2007. gada kopējās stratēģijas par atbalstu tirdzniecībai atjaunošana.

- 23** Stratēģijas jaunākā versija nu jau ir 8 gadus veca, un pēc 2017. gada tā vairs netika atjaunināta. Tajā pašā laikā ir sāktas citas saistītas ES iniciatīvas, kas tiek īstenotas paralēli. Piemēram, [Komisijas paziņojumā par 2021. gada tirdzniecības politikas pārskatīšanu](#) ir iekļautas vairākas prioritārās jomas, kas saistītas ar tirdzniecību ar jaunattīstības valstīm, piemēram, atbildīgu un ilgtspējīgu vērtību ķēžu veicināšana, ieguldījums ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā un ES partnerības stiprināšana ar Āfriku.
- 24** 2021. gada decembrī Komisija un Savienības Augstais pārstāvis ārlietās un drošības politikas jautājumos nāca klajā ar oficiālu [kopīgu paziņojumu par *Global Gateway* stratēģiju](#). Tas ietekmē tirdzniecības atbalstu, ņemot vērā tā mērķi mobilizēt investīcijas galvenajās stratēģiskajās transporta, enerģētikas un digitālajās infrastruktūrās, lai atbalstītu ES partneru centienus paātrināt zaļo un digitālo pārveidi un palīdzētu palielināt tirdzniecību un apmaiņu cilvēku vidū. Stratēģija apvieno finanšu instrumentus (ar mērķi piesaistīt privātā sektora ieguldījumus) ar tādiem darbības instrumentiem kā tehniskā palīdzība, politiskais un ekonomiskais dialogs, tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumi un standartizācija, lai palīdzētu radīt labākus apstākļus kvalitatīviem ieguldījumiem. Tomēr tajā nav atsauces uz ES tirdzniecības atbalsta stratēģiju.

2017. gada stratēģijas atjauninājumam nesevoja neviens rīcības plāns ar starpposma mērķiem ne attiecībā uz dalībvalstu, ne ES finansējumu

- 25** Laikā, kad tika atjaunināta 2017. gada stratēģija, 18 % no ES kolektīvā tirdzniecības atbalsta (vidēji laikposmā no 2010. līdz 2015. gadam) tika novirzīti vismazāk attīstītajām valstīm, un lielākā daļa pārējo līdzekļu tika iztērēti citām jaunattīstības valstīm. Atjauninātajā stratēģijā ir noteikts politiskais mērķis līdz 2030. gadam palielināt šo īpatsvaru līdz 25 %, kas ES un tās dalībvalstīm kopīgi jāsasniedz (sk. [22. punktu](#)). Mums nav sniegts dokumentēts pamatojums par šā mērķrādītāja apmēru. Tomēr, pēc Komisijas teiktā, tas balstījās gan uz donorvalstu apņemšanos attiecībā uz vispārējo OAP⁶, gan uz priekšlikumu, ka dalībvalstīm būtu jānovirza noteikta daļa no savas palīdzības vismazāk attīstītajām valstīm⁷.

⁶ "International Development Strategy for the Second United Nations Development Decade", ANO ģenerālās asamblejas rezolūcija 2626 (XXV), 1970. gada 24. oktobris, 43. punkts.

⁷ [Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instrumentu regula](#), 22. apsvērums.

- 26** Komisija uzskatīja, ka 25 % mērķis bija pamatots un sasniedzams ES un dalībvalstīm. Tas nebija balstīts uz kvantitatīvu novērtējumu par vismazāk attīstīto valstu tirdzniecības atbalsta vajadzībām salīdzinājumā ar citu jaunattīstības valstu vajadzībām. Mērķrādītājā arī netika ņemta vērā VAV iespējamā gradācija laikposmā no 2017. līdz 2030. gadam, kas ietekmētu aprēķinu (sk. *I pielikuma 04.* punktu).
- 27** Mēs konstatējam, ka šis finansējuma mērķrādītājs netika pārvērsts par darbības un mērķorientētu uzdevumu vai mērķu kopumu, par ko panākta vienošanās ar dalībvalstīm un kas varētu ietvert:
- starpposma atskaides, lai uzraudzītu progresu virzībā uz tā sasniegšanu;
 - ES un tās dalībvalstu individuālos mērķus;
 - individuālus mērķrādītājus katrai vismazāk attīstītajai valstij vai vismazāk attīstīto valstu grupai, pamatojoties uz to konkrētajām vajadzībām, vai katrai tirdzniecības atbalsta kategorijai (sk. *05.* punktu);
 - ņemta vērā dažu VAV gradācijas iespējamā ietekme (piemēram, piekļuves zaudēšana shēmai “Viss, izņemot ieročus” – sk. *I pielikuma 10.* punktu).
- 28** Ja mērķrādītājs netiks sadalīts pa laika posmiem vai atbildības jomām, par kurām vienojušās ES un atsevišķas dalībvalstis, ES un tās dalībvalstīm būs ļoti grūti kolektīvi sasniegt noteikto mērķrādītāju.

Tirdzniecības atbalsts ir pārāk plašs jēdziens, lai stratēģijas vadīšanu uzticētu ES delegācijām un partneriem, kas to īsteno

- 29** Apmeklētajās VAV tirdzniecības atbalsts kā stratēģija vai koncepcija nav skaidri iekļauta ES delegāciju plānošanā, kā noteikts valsts vai reģionālās daudzgadu indikatīvajās programmās (DIP). Mēs konstatējam, ka ES delegācijas un īstenošanas partneri neuzskatīja tirdzniecības atbalsta koncepciju par būtisku, lietderīgu vai pietiekami precīzu, lai palīdzētu tiem mērķtiecīgi sniegt atbalstu.
- 30** Tā vietā atbalsts tiek novirzīts uz konkrētām jomām, kas saistītas ar tirdzniecības atbalstu (piemēram, ražošanas jaudas attīstība, diversifikācija, vērtību ķēžu un infrastruktūras uzlabošana, tirdzniecības veicināšana un uzņēmējdarbības vides uzlabošana), kuras tiek uzskatītas par atbilstošākām, pamatojoties uz partnervalstīs konstatētajām vajadzībām.

- 31** Praktiskos un ziņošanas nolūkos PTO un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (ESAO) ir definējušas tirdzniecības atbalsts, lai iekļautu plašu intervences pasākumu un nozaru klāstu, aptverot gandrīz 100 [Attīstības palīdzības komitejas \(DAC\) kodus](#). Tās ir sagrupētas trīs galvenajās kategorijās: ekonomikas infrastruktūra, ražošanas jaudas veidošana, tirdzniecības politika un regulējums (sk. [05.](#) punktu). ES līmenī [NDICI – “Eiropa pasaulē” regulā](#) vairs nav iekļauts tirdzniecības attīstības politikas izdevumu rādītājs, jo ESAO 2021. gadā pārtrauca to izmantot nepareizas interpretācijas riska dēļ⁸.
- 32** Citas organizācijas, piemēram, Pasaules Banka⁹, savām vajadzībām piemēro atšķirīgas tirdzniecības atbalsta definīcijas, definējot atbalstu tirdzniecībai šaurāk, lai izslēgtu infrastruktūras projektus.

Iepriekš saskaņā ar uzlabotajiem integrētajiem pamatprincipiem tika veikti īpaši tirdzniecības atbalsta vajadzību novērtējumi, taču tie lielākoties ir pārtraukti

- 33** Ir svarīgi, lai Komisija nodrošinātu, ka vismazāk attīstīto valstu vajadzības pēc tirdzniecības atbalsta tiek pienācīgi novērtētas un ka VAV apliecina savu atbildību par starptautisko līdzekļu devēju atbalstu, lai veicinātu panākumus un ilgtspēju. Tāpēc vajadzību novērtējumos, tostarp tajos, kas attiecas uz tirdzniecības atbalstu, jāietver procesi, kuros iesaistītas partnervalstu valdības un ieinteresētās personas. Tas var būt izaicinājums, jo VAV parasti ir vājāka institucionālā un stratēģiskā sistēma nekā citās jaunattīstības valstīs. Turklāt saskaņā ar ES delegāciju aptauju¹⁰ gandrīz vienā ceturtdaļā VAV tirdzniecības attīstība nav efektīvi integrēta valsts vai reģiona stratēģiskajā dokumentā.

⁸ ESAO, *Follow-up to the review of the Trade Development policy marker*.

⁹ *What is the World Bank doing on aid for trade?* (3. lpp., 4. zemsvītras piezīme); un *2023 EU AfT progress report* (158. lpp.).

¹⁰ Eiropas Komisija, *“Enhancing international trade by least developed countries”* – papildinošs pētījums 2023. gada ES progresā ziņojumam.

- 34** Iepriekš, sākot no perioda, kurā PTO 2005. gadā sāka īstenot tirdzniecības atbalsts koncepciju, vismazāk attīstīto valstu tirdzniecības atbalsta vajadzību īpašie novērtējumi (t. s. “diagnostiskie tirdzniecības integrācijas pētījumi”) tika veikti saskaņā ar [Uzlaboto integrēto satvaru \(EIF\)](#), jo ES ir viens no tās finansēšanas partneriem. Ar šiem pētījumiem EIF mērķis bija nodrošināt vismazāk attīstītajām valstīm analītiskus instrumentus tirdzniecības integrēšanai un kopēju pamatu prioritāšu noteikšanai un resursu mobilizēšanai, tostarp līdzekļu devēju atbalstam. Tomēr pēdējos gados pētījumi kopumā nav tikuši atjaunināti (kopš 2017. gada ir atjaunināti ne vairāk kā 20 % diagnostisko tirdzniecības integrācijas pētījumu par vismazāk attīstītajām valstīm), un trīs no četrām apmeklētajām ES delegācijām (izņemums bija Kambodža) nebija iepazinušās ar šiem pētījumiem un neizmantoja tos plānošanas darbā.
- 35** EIF 2021. gada novērtējumā tika kritizēts par to¹¹, ka nav pievērsta īpaša uzmanība konkrētām valstīm. Valstīs, kuras apmeklējām, ziņojumi par EIF lietderību bija pretrunīgi. Ruandas valdība atzina, ka palīdzība, ko tā saņēmusi plānošanā un Āfrikas Kontinentālās brīvās tirdzniecības zonas īstenošanas stratēģijas atbalstīšanā, ir pozitīva, lai gan pēdējo piecu gadu laikā šādu rezultātu ir bijis mazāk, savukārt Malāvijas valdība ziņoja, ka EIF ir veicinājis eļļas augu, sojas pupiņu un zemesriekstu eksporta pieaugumu. Nebija informācijas par EIF darbībām Angolā, un Kambodžā bija ierobežota aktivitāte un apšaubāmas lietderības projekti.
- 36** Novērtējumā arī atzīts, ka, lai gan tie ir “vispāratzīta un spēcīga analītiska sistēma, kas palīdz valstīm labāk izprast tirdzniecības ierobežojumus, ar kuriem tās saskaras”, tirdzniecības integrācijas diagnostikas pētījumi un atjauninājumi prasa “analītisku procesu, kas var būt ļoti smags un sarežģīts, lai vismazāk attīstītās valstis varētu tajā jēgpilni piedalīties, un ieteikumi ātri noveco”.

¹¹ Saana Consulting, *Evaluation of the Enhanced Integrated Framework, galīgais novērtējuma ziņojums*, 2021. gada 9. decembris.

Komisijas rīcībā nav īpaša atbalsta tirdzniecības vajadzību novērtējumiem, bet ES delegācijas nosaka prioritārās jomas

- 37** Veicot vispārējo plānošanas darbu, Komisijas darbinieki gan centrālajos dienestos, gan ES delegācijās novērtē VAV vajadzības ekonomikas attīstības un izaugsmes jomā. Lai to izdarītu, ES delegācijas iepazīstas ar dažādiem oficiāliem dokumentiem un ieinteresētajām personām. Četrās apmeklētajās VAV bija izstrādāti valsts attīstības plāni vai eksporta stratēģijas, kas atspoguļoja valdības prioritātes un trūkumus tirdzniecības attīstības jomā. Turklāt ES delegācijas strādāja kopā ar ministrijām, privātā sektora un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, starptautiskām nevalstiskām organizācijām un citiem līdzekļu devēju partneriem, lai apzinātu vajadzības un tās iekļautu atbalsta plānošanā.
- 38** Identificētās vajadzības un prioritātes tika iekļautas ES vispārējā attīstības plānošanā, izmantojot valsts indikatīvās programmas (VIP) 2014.–2020. gadam un valsts daudzgadu indikatīvās programmas 2021.–2027. gadam, nosakot vispārējas prioritātes un mērķus, kā arī reģionālās programmas, jo dažus ar tirdzniecību saistītus jautājumus var risināt tikai reģionālā mērogā. Reģionālās programmas, kas aptver partnervalstu grupas, pamatojoties uz to ģeogrāfisko atrašanās vietu, ietvēra VAV, bet nebija īpaši vērstas uz tām. Apmeklētās ES delegācijas nevarēja sniegt informāciju par to, cik lielā mērā reģionālās programmas aptver VAV salīdzinājumā ar citām jaunattīstības valstīm.
- 39** Vēl viens potenciāls avots vajadzību novērtēšanai ir Apvienoto Nāciju Organizācijas Tirdzniecības un attīstības konferences (UNCTAD) [produktīvo spēju indekss](#), kas ir izveidots katrai vismazāk attīstītai valstij un ietver astoņus komponentus un 42 pamatrādītājus. Indekss ir paredzēts, lai noteiktu jomas, kurās valstis varētu būt vadošās vai atpalikušākas, un uzsvērtu, kur politikas darbojas un kur nepieciešami uzlabojumi. Tas veido ceļvedi turpmākiem politikas pasākumiem un intervencēm saskaņā ar katru no tā komponentiem. Tas tiek aprēķināts ar atpakaļejošu spēku, sākot no 2000. gada, un tiek pārskatīts ik pēc trim gadiem. [Ir veikti arī valstu ražošanas jaudu trūkuma novērtējumi](#) VAV, kā arī analīze par atbalsta izmantošanas rādītājiem VAV. Tomēr ES delegācijas neizmantoja šos instrumentus, lai apzinātu vajadzības nevienā no četrām apmeklētajām VAV.

ES tirdzniecības atbalsts tiek sniegts atbilstoši vajadzībām, bet ievērojami atpaliek no finansējuma mērķrādītāja

40 2017. gada ES tirdzniecības atbalsta stratēģijas mērķis bija palielināt ES un dalībvalstu kopējo tirdzniecības atbalsta īpatsvaru, kas vērsts uz vismazāk attīstītajām valstīm. Tā arī pievērsa lielāku uzmanību ilgtspējas sociālajai un vides dimensijai un ES tirdzniecības atbalsta nozīmes palielināšanai (sk. [21.](#) punktu). Šajā iedaļā mēs vērtējam, vai

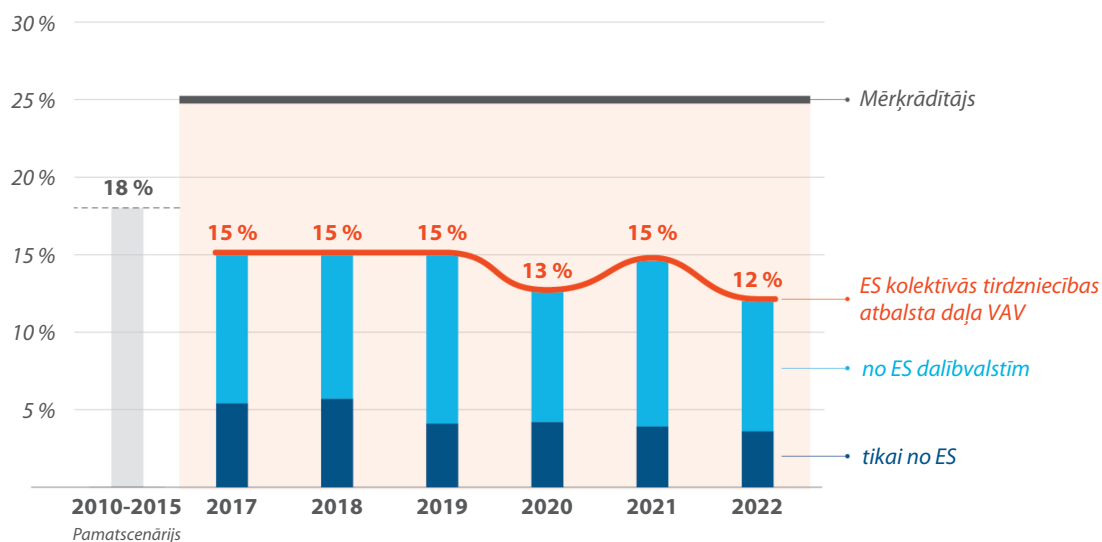
- Komisija ir pietiekami mērķtiecīgi pievērsusies VAV;
- ES tirdzniecības atbalsts aptvēra attiecīgās kategorijas un nozares saskaņā ar VAV vajadzībām; un
- ES tirdzniecības atbalsts tika īstenots koordinēti.

Finansējuma mērķrādītājs vismazāk attīstītajām valstīm ne tuvu nav sasniegts, un nav veikta detalizēta analīze, kas ļautu veikt korektīvus pasākumus

Komisija ziņo, ka ES tirdzniecības atbalsts vismazāk attīstītajām valstīm ir ievērojami zemāks par nosprausto mērķrādītāju

41 Kā ziņo Komisija, ES tirdzniecības atbalsta stratēģijā noteiktais 25 % finansējuma mērķrādītājs līdz 2030. gadam (sk. [22.](#) punktu) nebūt nav sasniegts. Sākot no vidēji 18 % laikposmā no 2010. līdz 2015. gadam un 15 %, kad 2017. gadā tika noteikts mērķrādītājs, ES kolektīvās tirdzniecības atbalsta daļa vismazāk attīstītajām valstīm nav palielinājusies un pat samazinājusies līdz 12 % 2022. gadā (pēdējais gads, par kuru ir pieejami dati) (sk. [3. attēlu](#)).

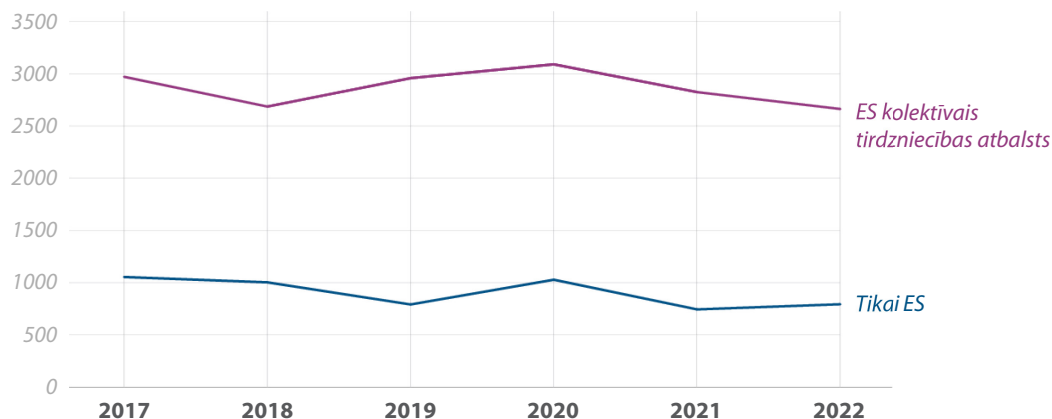
3. attēls | ES kolektīvā tirdzniecības atbalsta daļa vismazāk attīstītajām valstīm

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas datiem.

- 42** Vismazāk attīstītajām valstīm paredzētā ES tirdzniecības atbalsta daļa (vidēji 12 % laikposmā no 2017. līdz 2022. gadam) bija mazāka nekā no dalībvalstīm (15 %) (sk. [2. attēlu](#)). Saskaņā ar Komisijas sniegtajiem datiem salīdzinājums ar attiecīgajām Pasaules Bankas (65 %) un Japānas (32 %) piešķirtajām daļām liecina, ka vismazāk attīstītajām valstīm ES tirdzniecības atbalstam ir piešķirta zemāka prioritāte.
- 43** Lielākā daļa ES kolektīvās finansēšanas tirdzniecības atbalsta ir vērsta uz citām jaunattīstības valstīm. Laikposmā no 2017. līdz 2022. gadam tikai ES tirdzniecības atbalsts sešiem lielākajiem atbalsta saņēmējiem (Turcijai, Ēģiptei, Ukrainai, Marokai, Serbijai un Indijai) sasniedza 15,2 miljardus EUR. Tas ir gandrīz trīs reizes vairāk par summu, kas paredzēta tikai ES tirdzniecības atbalstam visām 48 VAV kopā tajā pašā laikposmā un kas sasniedza 5,4 miljardus EUR (sk. [I pielikuma 04. punktu](#)).
- 44** Arī reālā izteiksmē vismazāk attīstītajām valstīm piešķirtā tirdzniecības atbalsta apjomi no ES kopumā un ES valstīm individuāli pēdējos gados nav mainījušies (sk. [4. attēlu](#)).

4. attēls | ES kolektīvais un tikai ES tirdzniecības atbalsts vismazāk attīstītajām valstīm (miljonos EUR, nemainīgās 2022. gada cenās)

Avots: ERP, pamatojoties uz 2024. gada progresu ziņojumu par ES atbalstu tirdzniecībai.

Komisija neveica nekādu detalizētu analīzi, kas ļautu tai veikt korektīvus pasākumus

- 45** Fakts, ka ES finansējums ievērojami atpaliek no vismazāk attīstītajām valstīm nospraustā mērķrādītāja, ir atzīts turpmākajos ES tirdzniecības atbalsta progresu ziņojumos kopš 2021. gada. Tomēr Komisija nav veikusi detalizētu analīzi par attiecīgajiem iemesliem, kas tai ļautu veikt korektīvos pasākumus, lai sasniegtu vai atkārtoti novērtētu mērķrādītāju.
- 46** Iespējams, ir vairāki faktori, kas veicina to, ka praksē vismazāk attīstītajām valstīm netiek pievērsta pietiekama uzmanība, piešķirot līdzekļus tirdzniecības atbalstam, jo šīs valstis saskaras ar būtiskām problēmām, kurām jāpievērš īpaša uzmanība (sk. [01.](#) punktu).

- 47** Pirmkārt, puse no ES tirdzniecības atbalsta visām jaunattīstības valstīm tika novirzīta, izmantojot aizdevumus laikposmā no 2017. līdz 2022. gadam (sk. [04.](#) punktu). Tomēr vismazāk attīstītajām valstīm ir grūti piekļūt šāda veida atbalstam, kam raksturīgs inovatīvs finansējums un privāto līdzekļu piesaistīšana. Ārējā pētījumā¹², ko izmantoja [Komisijas novērtējumā par ES ārējās finansēšanas instrumentiem 2014.–2020. un 2021.–2027. gada daudzgadu finanšu shēmām](#), tika uzsvērtas grūtības, kas saistītas ar garantiju izmantošanu nestabilās un vismazāk attīstītajās valstīs; šis jautājums tika minēts arī mūsu [atzinumā 03/2024, kas pievienots Komisijas novērtējumam par ārējās darbības garantiju](#). Līdz ar to VAV finansējums parasti aprobežojas ar dotācijām. Laikposmā no 2017. līdz 2022. gadam 78 % no vismazāk attīstītajām valstīm piešķirtās ES finanšu palīdzības tika novirzīti dotāciju veidā, savukārt tikai 22 % – aizdevumu veidā.
- 48** Šī problēma vismazāk attīstītajām valstīm nākamajos gados draud palielināties, jo pieaug stratēģijas [Global Gateway](#) nozīme. *Global Gateway* galvenokārt tiek īstenota, izmantojot Eiropas Fondu ilgtspējīgai attīstībai plus, ar garantijām un shēmām, kas apvieno dotācijas ar aizdevumiem. To mērķis ir piesaistīt papildu investīcijas no citām finanšu iestādēm un no privātā sektora, bet tās ir mazāk pievilcīgas investīcijām vismazāk attīstītajās valstīs. Mūsu intervijas ar ES delegācijām, valstu iestādēm un citām ieinteresētajām personām četrās apmeklētajās valstīs liecināja, ka šī pieeja ir mazāk piemērota dažām vismazāk attīstītajām valstīm to nestabilās ekonomiskās situācijas, neaizsargātības parāda dēļ un privātā sektora ierobežotās iespējas to atmaksāt ārvalstu valūtās (sk. [1. izcēlumu](#)).

1. izcēlums

Apmeklēto vismazāk attīstīto valstu problēmu piemēri saistībā ar piekļuvi inovatīvam finansējumam un privātā finansējuma piesaisti

Angolā bija paredzēts sākt EIB projektu, lai atvieglotu piekļuvi finansējumam privātajam sektoram, atbalstot banku kredītlīnijas. Tika atlasītas divas bankas, bet projekts netika uzsākts, jo bankas neizturēja uzticamības pārbaudes kvalitātes testus.

Saskaņā ar ES delegācijas sniegto informāciju **Kambodžā** EIB procentu likmes ir augstas salīdzinājumā ar citām finanšu iestādēm, piemēram, Āzijas Attīstības banku un Pasaules Banku, kas piedāvā ļoti diskontētas likmes. Tāpēc Kambodžas valdība dod priekšroku šīm citām bankām. Tas apgrūtinā EIB aizdevumu mobilizēšanu, izņemot apvienota finansējuma projektus, kuros EIB spēj nodrošināt būtiskas saistītās dotācijas.

¹² Eiropas Savienības ārējās finansēšanas instrumenti (2014.–2020. un 2021.–2027.), I sējums, kopsavilkuma ziņojums, 5. secinājums, 65. lpp.

Malāvijā pieredze liecina, ka privātās bankas nevēlas iesaistīties ES tirdzniecības atbalsta intervencēs, piemēram, projektā *Kulima “Access to Finance”*, ko īsteno EIB, jo tās nevēlas uzņemties riskus, ja klienti neeksportē un nestrādā ar ārvalstu valūtām. Sākotnēji bija paredzēts, ka projekta galasaņēmēji būs mazie lauksaimnieki un mazie un vidējie uzņēmumi (MVU), kas sadarbojas ar tiem, lai uzlabotu savus dzīves apstākļus. Tomēr vietējās komercbankas, kas piešķir aizdevumus ar šā projekta starpniecību, izsniedza aizdevumus tikai lieliem klientiem, ar kuriem tās jau bija strādājušas (aptuveni 90 % līdzekļu tika novirzīti lauksaimniecības uzņēmumiem), tāpēc galvenā mērķauditorija neguva tiešu labumu no šā projekta.

- 49** Otrkārt, saskaņā ar Komisijas sniegto informāciju ES atbalsts jaunattīstības valstīm lauksaimniecības nozarē, kas ir ļoti svarīgs vismazāk attīstītajām valstīm (sk. 55. punktu), “šķīst, palēninās”¹³, bet ieguldījumi ekonomiskajā infrastruktūrā pieaug, jo īpaši, pateicoties stratēģijai *Global Gateway*, kas par prioritāti izvirza ieguldījumus transporta koridoros. Šī vispārējā tendence jaunattīstības valstīs tika novērota jau 2022. gadā, kad ES tirdzniecības atbalsta ieguldījumi ekonomiskajā infrastruktūrā pārsniedza ieguldījumus ražošanas jaudas veidošanā¹⁴.
- 50** Tas ir pretstatā situācijai vismazāk attīstītajās valstīs, kur tajā pašā gadā ieguldījumi ekonomiskajā infrastruktūrā veidoja 37 % no ES tirdzniecības atbalsta salīdzinājumā ar 62 % ražošanas jaudas palielināšanai. VAV joprojām atrodas ekonomikas attīstības posmā, kad tām ir jāpalielina ražošanas jauda.
- 51** Trešais faktors, kas veicina stagnējošu ES tirdzniecības atbalstu vismazāk attīstītajās valstīs, ir pieaugošais ar konkrētu valsti nesaistītā atbalsta īpatsvars, t. i., tirdzniecības atbalsts, kas netiek piešķirts atsevišķām valstīm. Šis īpatsvars palielinājās no 18 % no ES tirdzniecības atbalsta 2017. gadā līdz 39 % 2022. gadā. Ar konkrētu valsti nesaistīts atbalsts jaunattīstības valstīm (tostarp VAV) galvenokārt tiek sniegts ar reģionālo daudzgadu indikatīvo partnerību starpniecību, aptverot vairākas valstis, kas ne vienmēr pieder pie vienas un tās pašas ienākumu grupas.

¹³ 2024 EU AfT progress report, 10. lpp.

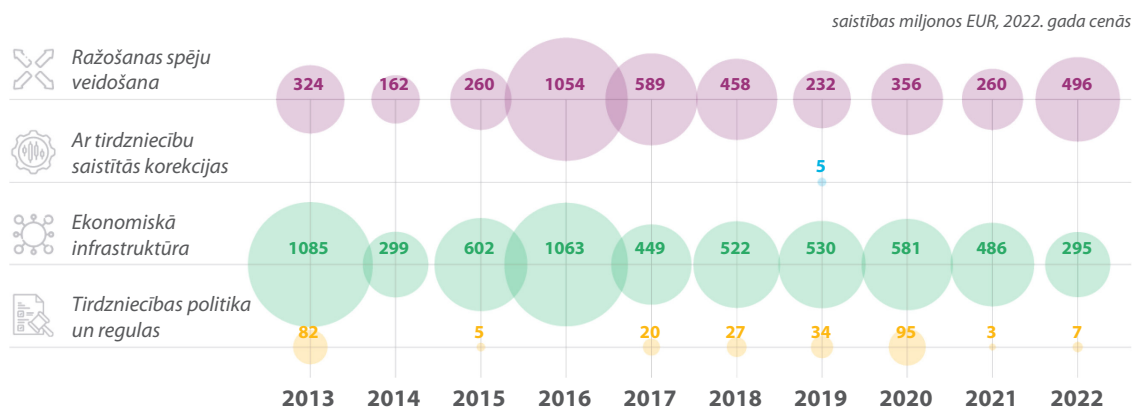
¹⁴ Turpat, 35. lpp.

- 52** Mēs konstatējam, ka abas reģionālās DIP, kas aptver lielāko daļu vismazāk attīstīto valstu (Āfrika uz dienvidiem no Sahāras un Āzijas un Klusā okeāna reģions), plānojot atbalstu, kas attiecas uz tirdzniecības atbalsta jomām, nav īpaši pievērsušās vismazāk attīstītajām valstīm – ne attiecībā uz konkrētiem mērķiem, ne atbalsta veidu vai gaidāmajiem rezultātiem. Pēc ES delegāciju teiktā, ar kurām mēs apspriedāmies, tas rada konkurenci valstu vidū (vismazāk attīstītajām un citām jaunattīstības valstīm) par resursiem, īpaši attiecībā uz apvienošanas darbībām valstu līmenī. Dažas vismazāk attīstītās valstis ar spēcīgāku institucionālo sistēmu un tehniskajām spējām, piemēram, Kambodža, to pārvalda labi, savukārt citām nav resursu, kas vajadzīgi, lai efektīvi sadarbotos ar vairākiem reģionālo ekonomisko kopienu sekretariātiem un “reģionālajām” ES delegācijām ārpus to teritorijas. Tā tas bija, piemēram, Malāvijā (sk. [64.](#) punktu).
- 53** Visbeidzot, vājās institucionālās sistēmas un/vai pieredzes trūkums saistībā ar OAP dažās VAV ir vēl viens faktors, kas veicina šo valstu zemo ES tirdzniecības atbalsta līmeni. No četrām apmeklētajām valstīm tas īpaši attiecās uz Angolu, kas 2017.–2022. gada periodā saņēma ļoti mazu ES tirdzniecības atbalstu, salīdzinot ar citām vismazāk attīstītajām valstīm (gan absolūtos skaitļos – 11,8 miljoni EUR –, gan vēl izteiktāk uz vienu iedzīvotāju). Saskaņā ar ES delegācijas sniegto informāciju Angola ir salīdzinoši jauna ES OAP saņēmēja (kopš aptuveni 2010. gada), un tas nozīmē, ka attīstības atbalsta pārvaldībai nepieciešamie mehānismi vēl nav pilnveidoti.

ES tirdzniecības atbalsts vismazāk attīstītajām valstīm aptver virkni attiecīgu kategoriju un nozaru, taču ne vienmēr tiek nodrošināta projektu ekonomiskā ilgtspēja.

- 54** Tirdzniecības atbalsts ir plašs un aptver trīs galvenās kategorijas un plašu nozaru klāstu (sk. [05.](#) punktu). ES palīdzība vismazāk attīstītajām valstīm ir koncentrēta divās galvenajās kategorijās: “ekonomiskā infrastruktūra” un “ražošanas spēju veidošana”, kas laikposmā no 2017. gada līdz 2022. gadam veidoja attiecīgi 53 % un 44 % no kopējā ES tirdzniecības atbalsta. Trešā tirdzniecības atbalsta kategorija – “tirdzniecības politika un regulējums” – tajā pašā periodā veidoja tikai 3 % (sk. [5. attēlu](#)). Kā minēts iepriekš (sk. [50.](#) punktu), “ražošanas spēju veidošana” 2022. gadā veidoja lielāku daļu no ES tirdzniecības atbalsta vismazāk attīstītajām valstīm nekā “ekonomikas infrastruktūra”, pretēji konstatētajai tendencei attiecībā uz citām jaunattīstības valstīm.

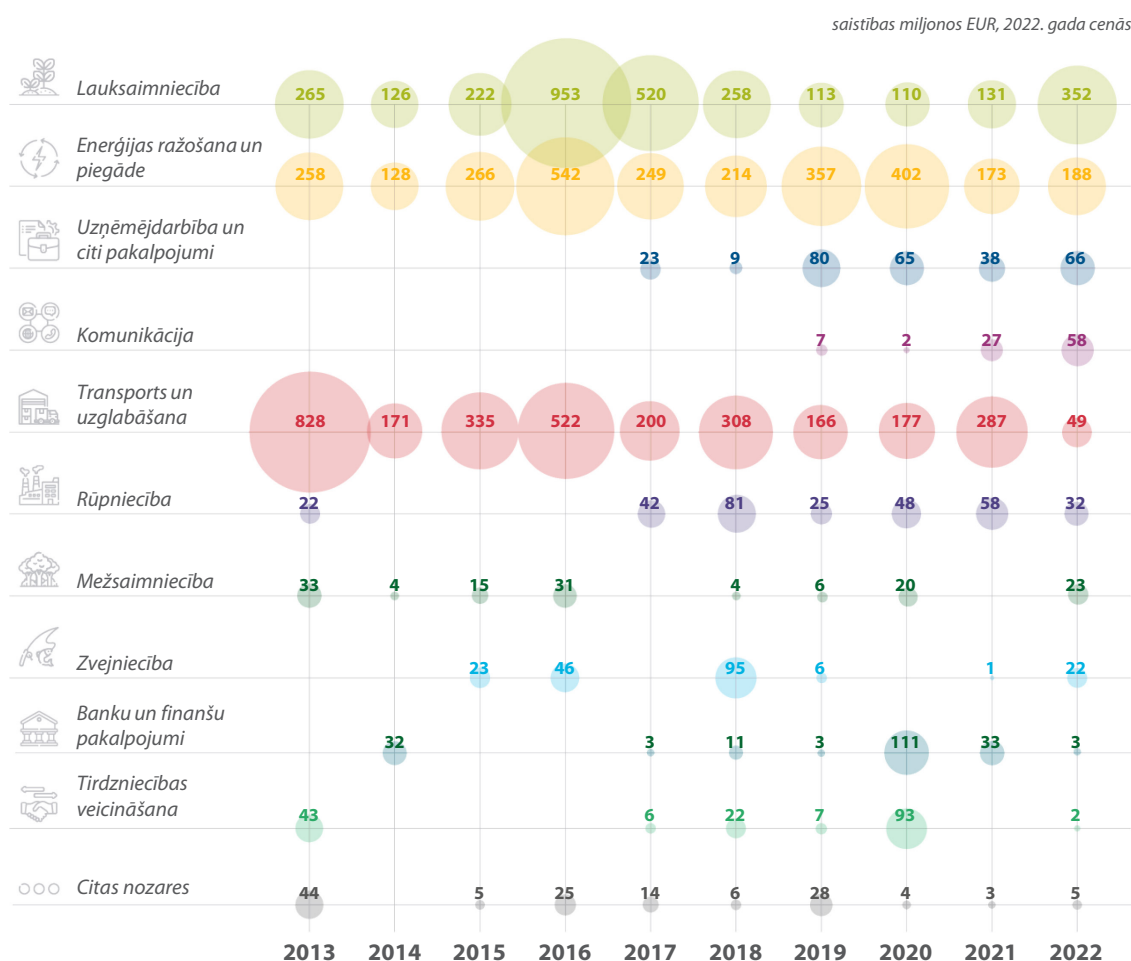
5. attēls | ES tirdzniecības atbalsts vismazāk attīstītajām valstīm pa kategorijām, 2013.–2022. gads (saistības miljonos EUR, nemainīgās 2022. gada cenās)

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas datiem.

- 55** Attiecībā uz atbalstāmajām nozarēm laikposmā no 2017. līdz 2022. gadam ES finansiālais atbalsts vismazāk attīstītajām valstīm galvenokārt bija vērsts uz enerģijas ražošanu un piegādi (29,1 %), lauksaimniecību (27,3 %) un transportu un uzglabāšanu (21,8 %) (sk. [6. attēlu](#)). Savukārt citās jaunattīstības valstīs atbalsts bija vērsts uz enerģētikas, banku un finanšu pakalpojumu un transporta nozarēm. Vismazāk attīstīto valstu ekonomika ir lielā mērā atkarīga no lauksaimniecības, un šīs nozares attīstību VAV valdības parasti nosaka par prioritāti, lai palielinātu nodrošinātību ar pārtiku un potenciālos eksporta ieņēmumus.

6. attēls | ES tirdzniecības atbalsts vismazāk attīstītajām valstīm pa nozarēm 2013.–2022. gadā (saistības miljonos EUR, nemainīgās 2022. gada cenās)

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas datiem.

56 Četrās apmeklētajās valstīs mēs konstatējām, ka ar tirdzniecības atbalstu saistītie projekti, kurus mēs pārbaudījām, atbilda partnervalsts tirdzniecības atbalsta vajadzībām un prioritātēm un mērķiem, kas noteikti attiecīgajā DIP. ES finansēto projektu mērķis bija, piemēram, uzlabot valsts iestāžu tehniskās spējas tirdzniecības jomā, identificēt vērtības ķēdes ar eksporta potenciālu, piegādāt laboratorijas aprīkojumu, lai uzlabotu valstu standartizācijas un eksporta sertifikācijas sistēmas, vai atbalstīt to ražošanas jaudu.

57 Apmeklējumos uz vietas mēs konstatējām, ka pasākumi ir īstenoti un tiešie rezultāti kopumā sasniegti, kā plānots. Mēs arī konstatējām, ka pārbaudītie projekti kopumā veicināja valstu tirdzniecības potenciāla palielināšanos. [2. izcēlumā](#) ir sniegti daži šādu projektu piemēri.

2. izcēlums

Četrās apmeklētajās valstīs īstenoto ES tirdzniecības atbalsta pasākumu piemēri un sasniegtie tiešie rezultāti

Angolā *Train for Trade II* bija *EU-UNCTAD* kopīga programma, kuras mērķis bija stiprināt vietējās spējas un veicināt valstu atbildību par tirdzniecības un ieguldījumu jautājumiem. Tā ietvēra apmācības un spēju veidošanu ministriju un valsts iestāžu darbiniekiem, kā arī uzņēmējdarbības apmācību programmu mikrouzņēmumiem un MVU. Plānotie tiešie rezultāti, proti, mācību pasākumu, semināru un izstrādāto tehnisko dokumentu skaits, tika nodrošināti pilnībā.

Kambodžā projekta “*CAPFish Capture – Post-harvest Fisheries Development*” mērķis ir uzlabot nozveju, modernizējot valsts regulatīvo un institucionālo sistēmu un stiprinot uzņēmējdarbības attīstības pakalpojumus. Divos apmeklētajos MVU tika izveidotas efektīvākas un higiēniskākas zivju žāvēšanas iekārtas, zivju pastas ražošanas un iepakšanas metodes, kā arī ieviests Kambodžas kvalitātes zīmogs, lai nodrošinātu atbilstību starptautiskajām pārtikas nekaitīguma prasībām. Kambodža lūdz Komisijas apstiprinājumu 2025. gadā, lai to iekļautu sarakstā kā valsti, kas ir tiesīga eksportēt zvejas produktus uz ES.

Malāvijā ES atbalstīja programmu *Kulima “Promoting Farming in Malawi”*, lai palielinātu lauksaimniecības produktivitāti un dažādotu ražošanu, attīstītu lauksaimniecības pievienotās vērtības ķēdes un stiprinātu pārvaldību lauksaimniecības nozarē. Mēs apmeklējām vienu lauksaimniecības pētniecības staciju, kur tika piegādātas laboratorijas iekārtas. Aprīkojums palielināja laboratoriju analīzes spējas un ļāva tām pārbaudīt, vai lauksaimniecības produkti ir brīvi no ģenētiski modificētiem organismiem, kas ir priekšnoteikums eksportēšanai uz dažām valstīm.

Ruanda, ES ir atbalstījusi projektu “*Uz tirgu orientēta pieeja vērtības ķēdes uzlabošanai un Ruandas kafijas tirgus paplašināšanai*”. Projekta mērķis ir uzlabot Ruandas kafijas vērtību ķēdi un attīstīt eksporta potenciālu. Lai gan projekts vēl nav pabeigts, Ruandas dalība globālajā kafijas vērtības ķēdē jau ir uzlabojusies.

58 Mūsu novērtējums par projektiem liecina, ka, lai gan tiešie rezultāti tika sasniegti, dažos gadījumos pastāv risks, ka partnervalstis turpmākajos gados nespēs:

- izmantot projektu rezultātus, piemēram, attīstīt dažas no identificētajām vērtību ķēdēm vai piemērot jauniegūtās tehniskās spējas reģionālajām un starptautiskajām tirdzniecības sarunām;
- nodrošināt to ekonomisko ilgtspēju, ņemot vērā lielo personāla rotāciju ministrijās vai jaunu iekārtu ekspluatācijas izmaksas.

3. izcēlumā ir sniegti daži piemēri par projektiem, kas saskaras ar grūtībām gūt labumu no rezultātiem un/vai nodrošināt to ekonomisko ilgtspēju.

3. izcēlums

Tādu projektu piemēri, kuri saskaras ar grūtībām rezultātu uzlabošanā un/vai to ekonomiskās ilgtspējas nodrošināšanā

Angolā projekta *Train for Trade II* plānotie tiešie rezultāti ir sasniegti pilnībā, bet tā ietekme nav tik acīmredzama. Lai gan kopumā ir apmācīti vairāk nekā 3000 cilvēku, vairāk nekā puse no viņiem strādāja publiskajā sektorā, kur darbinieku rotācija ir augsta un zināšanas, iespējams, netiks saglabātas. Lai gan programmā ir identificētas atsevišķas vērtību ķēdes, kurām ir eksporta potenciāls, šo nozaru produktivitāte vēl ir jāpalielina. Programmas *Train for Trade II* ietekme nav bijusi liela, daļēji sarežģītu ārējo faktoru dēļ. Kopumā nav izpildīti arī projekta ar tirdzniecību saistītie rezultātu/ietekmes rādītāji – nenaftas eksporta uz pasauli īpatsvars, kopējā eksporta uz Dienvidāfrikas attīstības kopienas (DAK) valstīm vērtība un nenaftas eksporta īpatsvars uz šīm valstīm.

Kambodžā ES delegācija īstenoja *SWITCH-Garment* projektu, kas veicināja energoefektivitāti, finansējot energoauditus 50 apģērbu rūpnīcās. Pēc šo revīziju veikšanas 23 no šīm rūpnīcām nolēma īstenot dažus no sniegtajiem ieteikumiem (par saviem līdzekļiem). Viens no izplatītākajiem ieteikumiem bija uzstādīt saules enerģijas paneļus. Tomēr tikai dažas ražotnes īstenoja šo ieteikumu, jo Kambodžas tiesību aktos paredzētās izmaksas par saules enerģijas paneļu pieslēgšanu elektrotīklam neradīja sagaidāmos ietaupījumus.

Projektā tika identificēti arī apģērbu rūpnīcu veidi, kas vairāk jāorientē uz energoefektivitātes pasākumiem (piemēram, rūpnīcas, kurās daudz gludina un tiek patērēts daudz enerģijas). Tomēr šīs rūpnīcas bieži pieder ārvalstu ieguldītājiem, kuri neplāno veikt ieguldījumus ēku modernizācijā.

Malāvijā mēs apmeklējām vienu lauksaimniecības pētniecības staciju, kas saņem atbalstu saskaņā ar *Kulima programmu*. Atbalsta saņēmējs uzskatīja, ka viņa laboratorijas palielinātās analītiskās spējas sniedz iespēju laboratoriju akreditēt, un tādējādi nodrošināt sertifikāciju eksportam uz starptautiskajiem tirgiem. Tomēr tas nebija paredzēts projekta izstrādes gaitā, un atbalsta saņēmējs nevar prognozēt, vai un kad tas tiks sasniegts. Turklāt projekta sākumā laboratorija bija piedāvājusi dažus pakalpojumus bez maksas, negatīvi ietekmējot projekta ilgtspēju. Laboratorija tikai nesen ir sākusi iekasēt maksu no lauksaimniekiem un citiem lietotājiem par tās sniegtajiem pakalpojumiem, lai mēģinātu kļūt pašnodrošināta, taču pašlaik tā tāda nav.

Ruandā projektā par kafijas vērtības ķēdes uzlabošanu un Ruandas kafijas tirgus paplašināšanu nebija pietiekami ņemti vērā ar klimata pārmaiņām saistītie riski. Pēdējā laikā nelabvēlīgi laikapstākļi (saistībā ar klimata pārmaiņām) ir ietekmējuši gadalaiku ciklu (lietus/sausais gadalaiks) un līdz ar to arī kafijas ražošanas ciklu. Pārdošanas līgumi ar starptautiskiem pircējiem var būt jānoslēdz, pirms kļūst zināms ražas lielums un kvalitāte, kā rezultātā pārdošanas apjomi ir neprognozējami un ienākumi ir mazāki.

ES delegāciju koordinācija kopumā ir laba, taču tika palaista garām iespēja uzlabot koordināciju ar dalībvalstīm un reģionālajām ES delegācijām

- 59** Tirdzniecības atbalsts vismazāk attīstītajām valstīm darbojas sarežģītā vidē, kurā iesaistītas daudzas ieinteresētās personas. Tās ir partnervalstis (VAV), dalībvalstis (tostarp to valsts attīstības aģentūras, ministrijas un vēstniecības), citi starptautiski līdzekļu devēji, ES delegācijas partnervalstīs, “reģionālās” ES delegācijas, Komisijas centrālie dienesti, privātais sektors un pilsoniskās sabiedrības organizācijas. Koordinēta ES tirdzniecības atbalsta īstenošana visos līmeņos ir būtiska, lai nodrošinātu īstenošanas efektivitāti un partnervalsts atbildību par to.
- 60** Mēs konstatējam, ka lielākā daļa apmeklēto ES delegāciju labi sadarbojās ar VAV valdībām divpusējā līmenī un dažādu līdzekļu devēju komitejās, kas nodarbojas ar tirdzniecības atbalstu. Tās iesaistās arī strukturētā dialogā ar privāto sektoru, izmantojot tirdzniecības palātas un citas asociācijas, kā arī pilsoniskās sabiedrības organizācijas, jo īpaši kopš *Global Gateway* stratēģijas pieņemšanas.
- 61** Attiecībā uz apmeklētajām valstīm mēs arī konstatējam, ka starp Komisijas centrālajiem dienestiem un ES delegācijām notika regulāra mijiedarbība un viedokļu apmaiņa. Tomēr mūsu intervijas ar ES delegācijām parādīja, ka centrālo dienestu sniegto atgriezenisko saiti par delegāciju ziņojumiem varētu uzlabot. Tas jo īpaši attiecas uz aptauju par tirdzniecības atbalstu, ko ES delegācijām nosūtīja Komisijas centrālie dienesti (sk. **67.** punktu).
- 62** *Team Europe* iniciatīvas mērķis ir savest kopā ES un tās dalībvalstis, tostarp to īstenošanas aģentūras un publiskās attīstības bankas, un EIB un Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banku. Komisija norāda, ka *Team Europe* pieejas mērķis ir panākt, lai ES un tās dalībvalstis, apvienojot spēkus, palielinātu ārējās darbības ietekmi. Tā kā ES tirdzniecības atbalsta stratēģija ir ES un tās dalībvalstu kopīga stratēģija, kurā noteikti kopīgi mērķi un kvantitatīvi izteikti uzdevumi, *Team Europe* iniciatīvas var veicināt nepieciešamo papildināmību starp ES un dalībvalstu tirdzniecības atbalsts.

- 63** Tomēr mēs konstatējam, ka, neraugoties uz to, ka apmeklēto valstu daudzgadu indikatīvajos programmās tika plānotas *Team Europe* iniciatīvas, kas aptver ar tirdzniecības atbalstu saistītas jomas, tās parasti neveidojās kā kopīga plānošana, koordinēta īstenošana vai kopīga uzraudzība un ziņošana (īpaši Angolā un Malāvijā). To apstiprināja arī mūsu intervijas ar divu dalībvalstu ārlietu ministriju pārstāvjiem, kas ir vieni no lielākajiem līdzekļu devējiem, un tas liek apšaubīt šādu iniciatīvu pievienoto vērtību uz vietas.
- 64** ES tirdzniecības atbalstu atsevišķām VAV sniedz ne tikai ar valsts daudzgadu indikatīvo partnerību starpniecību, bet arī ar reģionālo instrumentu starpniecību, ko pārvalda ES delegācijas, kurām ir reģionālie pienākumi. Mūsu intervijas apmeklētajās valstīs liecina, ka mijiedarbība starp ES delegācijām un vienu vai vairākām reģionālajām ES delegācijām dažos gadījumos bija ierobežota un nestrukturēta (sk. [4. izcēlumu](#)). Tas ir īpaši svarīgi saistībā ar to, ka pieaug konkrētām valstīm adresēti intervences pasākumi un reģionālās DIP, kas aptver ES tirdzniecības atbalstu (sk. [51. punktu](#)).

4. izcēlums

Reģionālo programmu piemēri, kurās iesaistīta Malāvija

Lielākā daļa ES tirdzniecības atbalsta ar reģionālās tirdzniecības integrāciju saistīto Malāvijas vajadzību risināšanai tiek sniegts, izmantojot 2021.–2027. gada DIP Subsahāras Āfrikai. Reģionālās programmas un projektus, kuros iesaistīta Malāvija, īsteno ES delegācijas Zambijā (ja tie saistīti ar Austrumāfrikas un Dienvidāfrikas kopējo tirgu (COMESA) vai Botsvānā (ja tie saistīti ar Dienvidāfrikas Attīstības kopienu (DAK)).

Izņemot izstrādes posmu, ES delegācija Malāvijā nav cieši sadarbojusies ar reģionālajām ES delegācijām attiecībā uz programmām, kas saistītas ar tirdzniecību un kurās iesaistīta Malāvija. Arī ES delegācijai Malāvijā ir grūti izsekot, kādi rezultāti ir sasniegti, īstenojot šīs programmas.

Turklāt Malāvijas valsts iestādēm trūkst pietiekamu tehnisko spēju, lai efektīvi sadarbotos ar COMESA un DAK sekretariātiem. Tas līdztekus Malāvijas salīdzinoši nelielajai platībai un nelielajam īpatsvaram tirdzniecības shēmās (salīdzinājumā ar citām valstīm), kā arī strukturētas mijiedarbības trūkumam ar reģionālajām ES delegācijām rada risku, ka projektu prioritātes netiks pilnībā noteiktas atbilstoši valsts vajadzībām. Tas attiecas, piemēram, uz ES finansētu reģionālu [projektu vienas pieturas robežas izveidei](#). Projekts aptvēra Mwami/Mchinji robežu starp Zambiju un Malāviju Nakalas koridorā, kam ir ierobežota nozīme Malāvijas eksportam (kas veido tikai 5 % no kopējā apjoma), savukārt robežkontroles punkti ar Mozambiku un Tanzāniju, kas ir daudz būtiskāki, vēl nedarbojas nevienā no valstīm.

Komisijas uzraudzība un ziņošana par ES tirdzniecības atbalsta rezultātiem un ietekmi ir uzlabojusies, bet joprojām nav visaptveroša

- 65** ES tirdzniecības atbalsta 2017. gada stratēģijas atjauninājumā ir pausts aicinājums veikt visaptverošāku un uz rezultātiem vērstu uzraudzību un ziņošanu, lai uzlabotu ES tirdzniecības atbalsta intervences pasākumu ietekmes analīzi un demonstrēšanu, kā arī gūtās pieredzes izplatīšanu. Šajā sadaļā mēs pārbaudām, vai Komisija ir uzlabojusi ES tirdzniecības atbalsta uzraudzību un ziņošanu, lai informētu un atbalstītu jaunus tirdzniecības atbalsta intervences pasākumus.

Kopš 2017. gada Komisija ir publicējusi īpašu ikgadēju progresa ziņojumu par ES atbalstu tirdzniecībai

- 66** Saskaņā ar ES tirdzniecības atbalsta stratēģijas atjauninājumu Komisija kopš 2017. gada publicē [ikgadējo ES tirdzniecības atbalsta progresa ziņojumu](#), kurā uzsvērts ES ieguldījums globālajā tirdzniecības atbalsta iniciatīvā. Šajos ziņojumos analizēts ES tirdzniecības progress ar jaunattīstības valstīm un sniegts pārskats par ES tirdzniecības plūsmām uz visām jaunattīstības valstīm (tostarp VAV). Tie ir balstīti uz OAP datiem, kas iegūti no ESAO, kā arī uz Eiropas Statistikas biroja (*Eurostat*) tirdzniecības statistiku.
- 67** Lielākajā daļā progresa ziņojumu ir iekļauts arī kvalitatīvs novērtējums, kas balstīts uz reizi divos gados (katru gadu līdz 2022. gadam) veikto tirdzniecības atbalsta aptauju, ko Komisijas centrālie dienesti nosūta ES delegācijām (kas jāaizpilda kopā ar dalībvalstu pārstāvniecībām partnervalstī) un no 2024. gada – arī katrai ES dalībvalstij. Saskaņā ar Komisijas sniegto informāciju aptauja ir iespēja apkopot atsauksmes par ES tirdzniecības atbalstu un dalīties ar paraugpraksi vai gūtajām atziņām. Jaunākā aptauja 2024. gadā aptvēra šādus jautājumus:
- ES finansiālās palīdzības politikas nozīmīgums un koordinēta īstenošana;
 - ES tirdzniecības instrumentu saskaņotība; un
 - ES tirdzniecības atbalsta ieguldījums investīciju klimata uzlabošanā, reģionālajā integrācijā un tirdzniecības veicināšanā, kā arī tā saskaņība ar ES *Global Gateway* stratēģiju.

- 68** Turklāt 2023. gadā Komisija veica vienreizēju specializētu novērtējumu par tirdzniecības atbalstu vismazāk attīstītajām valstīm. Šis novērtējums tika apkopots papildu pētījumā, kas tika sagatavots 2023. gada ES tirdzniecības atbalsta progresa ziņojumam. Tas aptvēra VAV tirdzniecības rādītājus un to, kāda varētu būt tirdzniecības atbalsta loma to tirdzniecības spēju uzlabošanā.
- 69** Šajā pētījumā ne tikai tika izskatīta starptautiskā statistika par tirdzniecību un tirdzniecības atbalstu, bet arī tika veikts kvalitatīvs novērtējums, pamatojoties uz ES tirdzniecības atbalsta aptauju (sk. **67.** punktu), kas tika izmantots [2022. gada ES tirdzniecības atbalsta progresa ziņojumā](#), kas papildināts ar intervijām ar sešām izraudzītām VAV. Konkrētāk, tajā tika salīdzinātas arī atbildes, kas saņemtas no ES delegācijām VAV un citās jaunattīstības valstīs, attiecībā uz:
- tirdzniecības stratēģiju, pārvaldību un ieinteresēto personu koordināciju;
 - tirdzniecības atbalstu, lai palīdzētu valstīm gūt labumu no tirdzniecības nolīgumiem un preferencēm; un
 - tirdzniecības atbalstu darba un cilvēktiesību noteikumiem, vides un klimata noteikumiem, kā arī uzņēmējdarbības videi un investīciju klimatam.

Komisijas vispārējā uzraudzība un ziņošana par ES tirdzniecības atbalstu nav visaptveroša

- 70** Lai gan Komisija kopš 2017. gada ir uzlabojusi uzraudzību un ziņošanu par ES un dalībvalstu tirdzniecības atbalstu, joprojām pastāv vairākas konceptuālas nepilnības, kas neļauj izveidot pilnīgu priekšstatu par ES tirdzniecības atbalstu.

Komisijas veiktā finanšu ieguldījumu uzraudzība nav visaptveroša

- 71** Kopējie gada finanšu ieguldījumi, par kuriem ziņots ES tirdzniecības atbalst gada progresa ziņojumos, ir kvantificēti, izmantojot summas, par kurām uzņemtas saistības un kuras sadalītas pa reģioniem, ienākumu grupām, kategorijām, nozarēm vai finansējuma plūsmas veidiem. Tāpēc jebkurai ienākumu grupai, piemēram, vismazāk attīstītajām valstīm, uzraudzība aprobežojas ar gada saistībām bez papildu sadalījuma.

72 Trīs papildu nepilnības kavē Komisijas veikto uzraudzību un ziņošanu par ES tirdzniecības atbalsta plūsmām uz vismazāk attīstītajām valstīm:

- par ES tirdzniecības atbalst plūsmām ziņo, pamatojoties uz saistībām, kas parasti ir daudzgadu saistības, bet tiek pilnībā reģistrētas gadā, kad tās ir parakstītas. Tāpēc ir grūti salīdzināt atsevišķu vismazāk attīstīto valstu ikgadējos tirdzniecības atbalst piešķirumus. Saistības arī ne vienmēr rada attiecīgus maksājumus. Kambodžā mēs pārbaudījām programmu, kurai 13 % no piešķirtā budžeta (3,5 miljoni EUR no 27,5 miljoniem EUR) netiks izmaksāti, jo nebija iespējams sasniegt dažus mērķus, no kuriem atkarīga budžeta atbalsta izmaksa. Vairāku līdzekļu devēju projekti arī var ievērojami aizkavēties, kā tas bija Malāvijas *Blantyre* lidostas projekta gadījumā, par kuru 2019. gadā tika parakstītas saistības 17 miljonu EUR apmērā, bet maksājumi vēl nav veikti.
- Komisija ziņo, ka liela daļa ES tirdzniecības atbalsta (39 % 2022. gadā) nav paredzēta konkrētai valstij, un tai nav iespējams novērtēt, cik lielā mērā šis atbalsts tiek novirzīts arī vismazāk attīstītajām valstīm un palīdz veidot tirdzniecības spējas un infrastruktūru, kas tām nepieciešama, lai gūtu labumu no reģionālās un pasaules tirdzniecības.
- Joprojām ir vairāk nekā divu gadu laika nobīde starp saistību uzņemšanos un ziņošanu par šīm saistībām (t. i., 2024. gada progresa ziņojumā par ES tirdzniecības atbalstu, ko Komisija publicē 2025. gada februārī, ir sniegti dati tikai līdz 2022. gadam). Jau 2017. gadā atjauninātajā ES tirdzniecības atbalst stratēģijā bija izteikts aicinājums samazināt šo laika nobīdi (sk. 51. punktu).

Konsolidētas uzraudzības trūkums attiecībā uz tiešajiem rezultātiem un sasniegto iznākumu

73 ES tirdzniecības atbalst progresa ziņojumos nav iekļauti dati par ES tirdzniecības atbalsta tiešajiem rezultātiem un sasniegto iznākumu, un Komisija mums nav iesniegusi nevienu citu dokumentu, kurā šādi dati būtu atrodamī. Šāda informācija ir pieejama tikai par katru atsevišķu projektu vai finansēšanas programmu (sk. 57. punktu), un tā nav apkopota dokumentā centrālo dienestu vai valsts līmenī, lai uzraudzītu VIP/DIP īstenošanu (sk. 5. *izcēlumu*).

5. izcēlums

Attiecīgo ar tirdzniecību saistīto rādītāju piemēri, kas ne vienmēr tiek uzraudzīti

Mēs konstatējam, ka vienā no četrām apmeklētajām valstīm (Angolā) 2021.–2027. gada DIP ietvēra attiecīgus tirdzniecības integrācijas vai eksporta diversifikācijas rādītājus ar skaitliski izteiktiem mērķiem, kas jāsasniedz līdz 2027. gadam (piemēram, eksporta uz Āfrikas valstīm īpatsvars, naftas/ieguves rūpniecības eksporta īpatsvars procentos no IKP). Tomēr mēs konstatējam, ka ES delegācija Angolā katru gadu neuzrauga šo rādītāju sasniegšanas progresu, kā arī šie rādītāji netiek sistemātiski izmantoti, uzsākot ar šo jomu saistītus projektus.

Mēs arī konstatējam, ka Kambodžas VIP 2014.–2020. gadam ietvēra rādītājus par palielinātu tirgus konkurētspēju iekšzemes un eksporta tirgos (piemēram, akvakultūra, kas atbilst pārtikas nodrošinājumam un eksporta pieprasījumam), kas bija būtiski attiecībā uz tirdzniecības atbalstu. Nav veikts 2014.–2020. gada VIP novērtējums, un tajā paredzēto rezultātu sasniegšana nav novērtēta.

Ierobežots vides un sociālās ilgtspējas novērtējums

- 74** Ziņojot par ilgtspējības mērķiem, Komisija izmanto ESAO [Rio marķierus](#) un [dzimumu līdztiesības marķieri](#), lai uzraudzītu, vai ES tirdzniecības atbalsta saistības ir vērstas uz ilgtspējības vides un sociālo dimensiju.
- 75** Tomēr šī ziņošana kļuva visaptveroša, iekļaujot ES tirdzniecības atbalsta aizdevumus, tikai tad, kad arī EIB 2022. gadā sāka izmantot šos marķierus. Šie rādītāji sniedz tikai ierobežotu novērtējumu par tirdzniecības atbalsta sociālo mērķniecību, piemēram, tie neattiecas uz pienācīgu darba apstākļu vai jaunu darbavietu radīšanu. Komisija neziņoja par to, cik liels tirdzniecības atbalsta finansējums faktiski tika piešķirts šiem marķieriem, ne arī par jebkādu saistīto ietekmi.

Aptauja nav stabils pamats, lai apkopotu ES delegāciju atsauksmes par ES tirdzniecības atbalstu

- 76** ES tirdzniecības atbalsta progresa ziņojumos Komisija iekļauj kvalitatīvu novērtējumu, kura pamatā ir aptauja, ko tā nosūtīja ES delegācijām un kopš 2024. gada arī katrai ES dalībvalstij (sk. [67.](#) punktu). Attiecībā uz apmeklētajām vismazāk attīstītajām valstīm mēs konstatējam, ka šī aptauja kopumā nebija saistīta ar ES delegāciju plānošanas un ziņošanas pasākumiem.

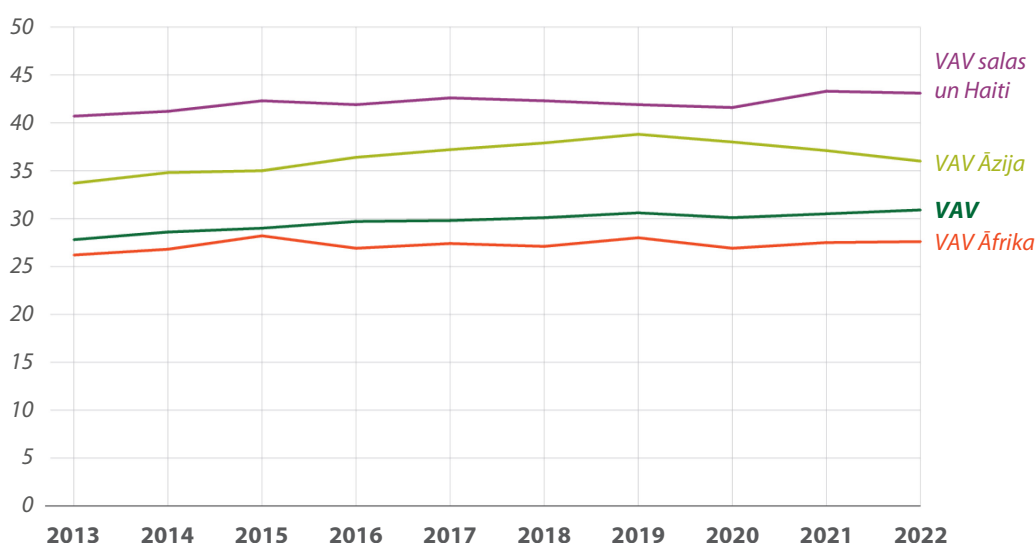
- 77** Mēs uzskatām, ka šī aptauja nav stabils pamats, lai apkopotu atsauksmes no konkrētas valsts par ES tirdzniecības atbalsta atbilstību un koordinētu īstenošanu, ne arī lai apzinātu gūto pieredzi, jo:
- anketas lietderība tās pašreizējā formā ir apšaubāma, ņemot vērā tirdzniecības atbalsta koncepcijas atšķirīgo interpretāciju. Dažas apmeklētās ES delegācijas savās atbildēs balstījās uz šauru tirdzniecības atbalsta definīciju (piemēram, neņēma vērā infrastruktūras projektus), savukārt citas izmantoja plašāku definīciju, pamatojoties uz PTO/ESAO definīciju (sk. [31.](#) punktu);
 - daudzas ES delegācijas vismazāk attīstītajās valstīs neatbildēja uz aptaujas jautājumiem, un to atbilžu īpatsvars 2022. gadā bija 74 % un 2024. gadā – tikai 42 %; un
 - trīs no četrām apmeklētajām ES delegācijām saskārās ar ievērojamām grūtībām, iegūstot no Komisijas datubāzes līgumu sarakstu ar DAC kodiem, kas saistīti ar tirdzniecības atbalstu un kas bija nepieciešams kā pamats visaptverošai atsauksmju sniegšanai par tirdzniecības atbalstu.

Ļoti ierobežots mērījums par to, kā ES tirdzniecības atbalsts ietekmē tirdzniecību

- 78** Mēs atzīstam, ka ir grūti novērtēt ES tirdzniecības atbalsta ietekmi uz vismazāk attīstītajām valstīm, jo ekonomikas pārveide ir atkarīga arī no valdības iejaukšanās, citu starptautisko līdzekļu devēju atbalsta un vairākiem ārējiem faktoriem. Īpaši jau kā norādījusi PTO, ir grūti konstatēt tirdzniecības atbalsta ietekmi ārpus atsevišķiem projektiem. Nav iespējams izolēt vai pierādīt cēloņsakarību starp resursiem un ietekmi, kas izpaužas kā eksporta diversifikācijas palielināšanās, nemaz nerunājot par ienākumu un nabadzības līmeņa izmaiņām.
- 79** Komisija savā ikgadējā ES progresu ziņojumā ziņo par vismazāk attīstīto valstu eksporta daļu. Vismazāk attīstīto valstu īpatsvars pasaules eksportā kopš 2011. gada ir saglabājies aptuveni 1 % (sk. [I pielikuma 1. attēlu](#)), kas ir krietni zem 2 % mērķrādītāja, kurš noteikts ES tirdzniecības atbalsta stratēģijā un attiecīgajā IAM (sk. [22.](#) punktu). Šo valstu eksporta uz ES īpatsvars 2022. gadā bija 2,2 %, kas kopš 2017. gada vairāk vai mazāk nav mainījies.

- 80** Kvalitatīvais novērtējums par tirdzniecības atbalstu, lai uzlabotu vismazāk attīstīto valstu uzņēmējdarbības vidi un investīciju klimatu, tika iekļauts arī papildu pētījumā, kas izstrādāts 2023. gada ES tirdzniecības atbalsta progresu ziņojumam. Saskaņā ar datiem no 28 % ES delegāciju vismazāk attīstītajās valstīs, kas tika aptaujātas šim novērtējumam, ES atbalsts brīvās tirdzniecības jomā bija tikai nedaudz vai vispār nebija vērsts uz uzņēmējdarbības vides un investīciju klimata uzlabošanu valstī (salīdzinājumā ar 13 % citās jaunattīstības valstīs).
- 81** Ir pieejami vairāki avoti, lai novērtētu vismazāk attīstīto valstu tirdzniecības spējas, taču Komisija tos neizmanto, lai noteiktu, kā ES tirdzniecības atbalsts varētu vairāk palīdzēt uzlabot šo situāciju. Tie ietver ražošanas jaudas indeksu, Pasaules Bankas [loģistikas veiktspējas indeksu](#) un Starptautiskā tirdzniecības centra [tirdzniecības izsekošanas un eksporta potenciāla karti](#). Ražošanas jaudu indekss (sk. [39. pantu](#)) ir daudzdimensiju rādītājs, kas raksturo “ražošanas resursus, uzņēmējdarbības spējas un ražošanas saiknes, kas kopā nosaka valsts spēju ražot preces un pakalpojumus un ļauj tai augt un attīstīties.” Pamatojoties uz *UNCTAD* datiem, mēs atzīmējam, ka pēdējos gados nav vērojami būtiski uzlabojumi VAV ražošanas jaudās. Tas īpaši attiecas uz Āfrikas vismazāk attīstītajām valstīm (sk. [7. attēlu](#)). Triju no četrām apmeklētajām valstīm (Angola, Kambodža un Malāvija) indeksa rādītāji laikposmā no 2017. līdz 2022. gadam pat samazinājās. Pamatojoties uz *UNCTAD* datiem, ražošanas jaudu indeksa rādītāji VAV 2022. gadā joprojām bija ievērojami zemāki nekā citām jaunattīstības valstīm (30,9 punkti vismazāk attīstītajām valstīm salīdzinājumā ar 46,8 punktiem citām jaunattīstības valstīm).

7. attēls | Vismazāk attīstīto valstu ražošanas spēju indekss

Avots: ERP, pamatojoties uz *UNCTAD* datiem.

Šo ziņojumu 2025. gada 24. jūnija sēdē Luksemburgā pieņēma III apakšpalāta, kuru vada Revīzijas palātas locekle *Bettina Jakobsen*.

Revīzijas palātas vārdā —

Tony Murphy
priekssēdētājs

Pielikumi

I pielikums. Par revīziju

- 01** Jaunattīstības valstīs tirdzniecība, īpaši pārrobežu tirdzniecība, ir svarīga izaugsmei, jo var palīdzēt miljoniem cilvēku izkļūt no nabadzības. Tomēr šīm valstīm un īpaši vismazāk attīstītajām valstīm (VAV) ir ievērojamas problēmas, kas ietekmē to piekļuvi reģionālajai un globālajai tirdzniecībai. Tās var būt ražošanas jaudas trūkums, tirdzniecības šķēršļi, kas saistīti ar regulatīvo, administratīvo un pārvaldības praksi, vāja uzņēmējdarbības vide, slikta infrastruktūra, stabilas standartizācijas un eksporta sertifikācijas sistēmas trūkums, vāja institucionālā sistēma, kā arī ļoti sarežģīta un dārga piekļuve finansējumam privātajam sektoram.

Vismazāk attīstītās valstis

- 02** Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO) uzskata, ka vismazāk attīstītās valstis (VAV) ir tādu valstu kategorija, kuras strukturālu, vēsturisku un ģeogrāfisku iemeslu dēļ ir ļoti nelabvēlīgā situācijā attīstības procesā. Tādēļ VAV ir jāpievērš vislielākā starptautiskās sabiedrības uzmanība¹.
- 03** ANO definē, ka vismazāk attīstītās valstis ir valstis ar zemu ienākumu līmeni un nopietniem strukturāliem šķēršļiem ilgtspējīgai attīstībai. Lai valsti klasificētu kā VAV, tai jāatbilst trim kritērijiem (ienākumi uz vienu iedzīvotāju, cilvēkresursi un ekonomiskā un vides neaizsargātība) un jāpiekrīt klasifikācijai. No sākotnējām 25 valstīm 1971. gadā VAV saraksts ir paplašinājies līdz 52 valstīm 1991. gadā un 2024. gada decembrī tās ir 44 valstis. Šīs vismazāk attīstītās valstis ir sadalītas pa šādiem reģioniem:
- **Āfrika (32):** Angola, Benina, Burkinafaso, Burundi, Centrālāfrikas Republika, Čada, Komoras, Kongo Demokrātiskā Republika, Džibutija, Eritreja, Etiopija, Gambija, Gvineja, Gvineja-Bisava, Lesoto, Libērija, Madagaskara, Malāvija, Mali, Mauritānija, Mozambika, Nigēra, Ruanda, Senegāla, Sjerraleone, Somālija, Dienvidsudāna, Sudāna, Togo, Uganda, Tanzānija un Zambija

¹ UNCTAD, *UN recognition of the least developed countries*.

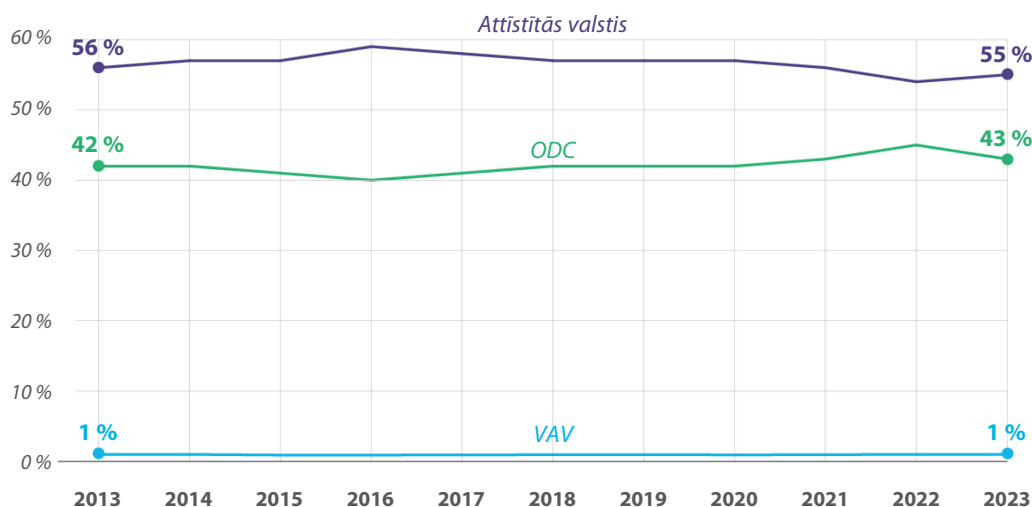
- o **Āzija** (8): Afganistāna, Bangladeša, Kambodža, Laosa, Mjanma, Nepāla, Austrumtimora un Jemena
- o **Karību salas** (1): Haiti
- o **Klusā okeāna** reģions (3): Kiribati, Zālamana salas un Tuvalu

04 To valstu sarakstu, kuras ir klasificētas kā VAV, reizi trijos gados pārskata ANO [Attīstības politikas komiteja](#). Laikposmā no 2017. līdz 2024. gadam šīs revīzijas aptvertajā periodā četras valstis vairs netika klasificētas kā VAV un tika klasificētas kā valstis ar vidēji zemiem ienākumiem: Ekvatoriālā Gvineja (2017. g.), Vanuatu (2020. g.), Butāna (2023. g.) un Santome un Prinsipi (2024. g.). Pašlaik vairākas VAV atrodas dažādās klasifikācijas procesa stadijās, no kurām trīs (Bangladeša, Laosas Tautas Demokrātiskā Republika un Nepāla) pametīs grupu 2026. gadā, bet vēl trīs (Zālamana salas, Kambodža un Senegāla) vairs nebūs VAV kategorijā attiecīgi no 2027. gada un 2029. gada.

05 Joprojām pastāv daudzas strukturālas problēmas, kuru dēļ tika izveidota VAV kategorija, un ir radušās jaunas problēmas. Pašreiz vismazāk attīstītās valstīs dzīvo aptuveni 880 miljoni cilvēku, kas veido 12 % no pasaules iedzīvotāju skaita. Tomēr VAV veido mazāk nekā 2 % no pasaules iekšzemes kopprodukta (IKP), un vairāk nekā 75 % vismazāk attīstīto valstu iedzīvotāju joprojām dzīvo nabadzībā². VAV ir ārkārtīgi neaizsargātas pret klimata pārmaiņu ietekmi, jo tām trūkst nepieciešamo resursu, lai pielāgotos klimata pārmaiņām. Turklāt, neraugoties uz to, ka visas jaunattīstības valstis veido aptuveni 45 % no pasaules eksporta, VAV salīdzinājumā ar citām jaunattīstības valstīm (ODC) joprojām veido tikai mazu daļu, t.i., tikai 1 % (skatīt [1. attēlu](#)).

² UNCTAD, *UN recognition of the least developed countries*.

1. attēls | Vismazāk attīstīto valstu globālā eksporta īpatsvars salīdzinājumā ar citām jaunattīstības un attīstītajām valstīm

Avots: ERP, pamatojoties uz PTO un Starptautiskā tirdzniecības centra datiem.

Piezīme. Pēc noapaļošanas kopsumma var nesakrist ar atsevišķu skaitļu summu.

Tirdzniecības atbalsts

- 06** Tirdzniecības atbalsts (*AfT*) ir iniciatīva, kas ietver atbalstu, kura mērķis ir palīdzēt jaunattīstības valstīm, īpaši vismazāk attīstītajām valstīm, attīstīt tirdzniecības jaudu un infrastruktūru, kas tām vajadzīga, lai gūtu labumu no pasaules tirdzniecības. Lai veicinātu ekonomikas izaugsmi un ilgtspējīgu attīstību, tirdzniecības atbalsts ir daļa no vispārējās oficiālās attīstības palīdzības (OAP) – dotācijas un “koncesijas” aizdevumi (t. i., aizdevumi ar labvēlīgākiem nosacījumiem aizņēmējam nekā tirgus likmes) –, kas ir paredzēti ar tirdzniecību saistītām programmām un projektiem.
- 07** Pasaules Tirdzniecības organizācija (PTO) pirmo reizi nāca klajā ar tirdzniecības atbalsta koncepciju³ 2005. gada decembrī ministru konferencē Honkongā. PTO nevar pati sniegt attīstības atbalstu, jo tā nav attīstības aģentūra, un tās uzdevums ir panākt, lai daudzie esošie attīstības palīdzības mehānismi darbotos efektīvāk.

³ PTO ir vienīgā globālā starptautiskā organizācija, kas nodarbojas ar starpvalstu tirdzniecības noteikumiem.

08 Šim nolūkam PTO 2006. gada februārī izveidoja darba grupu, kuras mērķis bija “operacionalizēt” brīvās tirdzniecības atbalstu. 2006. gada jūlijā [darba grupa ieteica](#), ka tirdzniecības atbalstam vajadzētu koncentrēties uz vajadzību apzināšanu saņēmējvalstīs, donoru reaģēšanas stiprināšanu un saiknes veidošanu starp līdzekļu devējiem un jaunattīstības valstīm. Tā kā tirdzniecība pati par sevi ir plaša un sarežģīta darbība, PTO uzskata, ka tirdzniecības atbalsts arī ir plašs un grūti definējams jēdziens⁴. Tomēr PTO kopā ar ESAO ir definējusi, ka tirdzniecības atbalstā ir ietverti šādi elementi:

- ražošanas spēju veidošana (tostarp viss atbalsts lauksaimniecībai, mežsaimniecībai, zivsaimniecībai, rūpniecībai, minerālresursiem un kalnrūpniecībai, banku nozarei un tūrismam) – ieguldījumi ražošanas sektoros un nozarēs, lai valstis varētu dažādot eksportu un balstīties uz salīdzinošām priekšrocībām;
- ekonomiskā infrastruktūra - ceļu, ostu, dzelzceļu, enerģētikas iekārtu un telekomunikāciju būvniecība, kas savieno vietējos, reģionālos un globālos tirgus; un
- tirdzniecības politika un noteikumi, kā arī ar tirdzniecību saistīti pielāgojumi — palīdzēt valstīm izstrādāt tirdzniecības stratēģijas, efektīvāk risināt sarunas un īstenot to rezultātus.

ES tirdzniecības atbalsts

09 Pēc 2005. gada PTO konferences ES 2007. gadā pieņēma savu tirdzniecības atbalsta stratēģiju, kas tika atjaunināta 2017. gadā. Nav īpašas vai nodalītas ES izdevumu programmas tirdzniecības atbalstam. Pēdējos gados ES kopējais finansējums vismazāk attīstītajām valstīm (saskaņā ar DAC kodiem – ES un tās dalībvalstis kopā) ir saglabājies samērā stabils. Laikposmā no 2017. līdz 2022. gadam ES kopējais finansējums vismazāk attīstītajām valstīm bija 17,2 miljardi EUR, no kuriem 5,4 miljardi EUR bija ES atbalsts vien, kas veidoja gandrīz vienu trešdaļu. Vācijai, Francijai, Zviedrijai un Nīderlandei sniedz aptuveni 80 % no vismazāk attīstītajām valstīm paredzētā tirdzniecības atbalsta.

⁴ [Aid for Trade fact sheet](#).

- 10** Papildus tirdzniecības atbalstam ES kopš 2001. gada vismazāk attīstītajām valstīm ir nodrošinājusi arī [preferenciālās tirdzniecības režīmu](#). ES shēma "Viss, izņemot ieročus" automātiski nodrošina VAV beznodokļu un bezkvotu piekļuvi ES tirgum visiem produktiem, izņemot ieročus un munīciju. Šī shēma ir noteikta [vispārējo tarifa preferenču sistēmas \(VPS\) piemērošanas regulā](#), kas jaunattīstības valstīm piešķir īpašu režīmu, tādējādi atkāpjoties no PTO [vislielākās labvēlības](#) principa. Ja VAV atbilst kritērijiem, lai pēc trīs gadu pārejas perioda tiktu izslēgta no vismazāk attīstītās valsts statusa un klasificēta kā valsts ar zemiem un vidēji zemiem ienākumiem, tā vairs nevarēs izmantot piekļuvi shēmai "Viss, izņemot ieročus", bet automātiski kvalificēsies [standarta VPS](#) (režīms valstīm ar zemiem un vidēji zemiem ienākumiem). Tā vietā valsts var censties gūt labumu no [VPS+](#) – īpaša režīma, kas stimulē ilgspējīgu attīstību un labu pārvaldību.

Uzdevumi un pienākumi

- 11** Tirdzniecības atbalsts vismazāk attīstītajām valstīm darbojas sarežģītā vidē, kurā iesaistītas daudzas ieinteresētās personas. Tās ir vismazāk attīstītās valstis, dalībvalstis (tostarp to valsts attīstības aģentūras, ministrijas un vēstniecības), citi starptautiski līdzekļu devēji, ES delegācijas partnervalstīs, "reģionālās" ES delegācijas, Komisijas centrālie dienesti, Eiropas Investīciju banka (EIB), privātais sektors un pilsoniskās sabiedrības organizācijas.
- 12** ES pilnvaras attiecībā uz tirdzniecības atbalstu vismazāk attīstītajās valstīs galvenokārt ir Komisijas Starptautisko partnerattiecību ģenerāldirektorāta (INTPA ĢD) kompetencē. INTPA ĢD īsteno ES tirdzniecības atbalsta stratēģiju un atbalstu VAV. Mērķis ir uzlabot tirdzniecību attīstībai kā vienu no galvenajiem elementiem ES atbalstā izaugsmei un darbvietu radīšanai un veicināt jaunattīstības valstu integrāciju reģionālās un globālās vērtības ķēdēs un tirdzniecības plūsmās⁵. Tirdzniecības un ekonomiskās drošības ģenerāldirektorāts (TRADE ĢD) ir atbildīgs par ES politiku attiecībā uz tirdzniecību ar valstīm ārpus ES robežām, tostarp ar VAV.
- 13** Nozīmīga loma ir arī ES delegācijām vismazāk attīstītajās valstīs. Delegācijas ir daļa no Eiropas Ārējās darbības dienesta (EĀDD), un tās izstrādā gada programmas un rīcības plānus, kuros var būt iekļauts tirdzniecības atbalsts, ja tas ir daļa no attiecīgās valsts stratēģijas.

⁵ [DG INTPA Strategic Plan 2020.–2024.](#)

- 14** EIB darbojas kā attīstības banka, kas aktīvi darbojas tirdzniecības atbalsta jomā. 2022. gada janvārī EIB izveidoja jaunu filiāli *EIB Global*, lai izsniegtu aizdevumus un veiktu citas operācijas ārpus ES. EIB var nolemt piešķirt valsts aizdevumu tieši, neiesaistot dotācijas, vai — saistībā ar citām darbībām — Komisija piešķir finansējuma apvienošanas dotāciju, lai nodrošinātu EIB aizdevumu.

Revīzijas tvērums un pieeja

- 15** Mūsu revīzijas jautājumus skatīt [07.](#) punktā “Galvenie vēstījumi”. Tā kā Revīzijas palāta pēdējos gados nav pievērsusies šim jautājumam, mūsu ziņojuma mērķis ir palīdzēt Komisijai uzlabot ES palīdzības vismazāk attīstītajām valstīm pārvaldību un informēt lēmumu pieņēmējus, lai nākotnē pārskatītu jaunu tirdzniecības atbalsta intervences pasākumu pārvaldības kārtību.
- 16** Revīzija aptvēra laikposmu no 2017. gada, kad tika atjaunināta ES tirdzniecības atbalsta stratēģija, līdz 2024. gadā veiktajiem pasākumiem. Tomēr jaunākie pieejamie apkopotie dati attiecas tikai uz laikposmu līdz 2022. gadam ieskaitot.
- 17** Revīzijas pamatā ir padziļināta dokumentācijas analīze un intervijas ar INTPA ĢD un TRADE ĢD darbiniekiem centrālajos dienestos, kā arī intervijas ar EĀDD darbiniekiem ES delegācijās. Mēs arī sarīkojām sanāksmes ar PTO, Apvienoto Nāciju Organizācijas Tirdzniecības un attīstības konferenci un pārstāvjiem no Francijas un Nīderlandes ministrijām, kas nodarbojas ar OAP.
- 18** Papildus ES tirdzniecības atbalsta novērtēšanai apkopotā līmenī, aptverot visas VAV, mēs atlasījām četras VAV apmeklējumiem uz vietas: Ruanda, Malāvija, Angola un Kambodža. Šī atlase tika veikta, lai aptvertu virkni VAV, kas atšķiras pēc lieluma, ekonomiskās attīstības un ražošanas jaudas un ārējās tirdzniecības režīma, kā arī lai panāktu ģeogrāfisku izplatību.
- 19** ES deleģēšanas līmenī mēs pārbaudījām procedūras, kas ieviestas attiecībā uz vajadzību novērtēšanu, projektu atlasī un īstenošanu, kā arī ES tirdzniecības atbalsta uzraudzību un ziņošanu. Papildus ES delegācijas darbiniekiem⁶ šajās četrās valstīs mēs intervējām valsts iestādes, starptautiskos līdzekļu devējus, projektu atbalsta saņēmējus, kā arī privātā sektora un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus.

⁶ Aptaujājām arī citu ES delegāciju darbiniekus, kuri ir reģionāli atbildīgi par apmeklētajām VAV.

20 Četrās VAV mēs atlasījām arī deviņus ar tirdzniecības atbalstu saistītus intervences pasākumus apmeklējumiem uz vietas, kas bija izvēlēti tā, lai aptvertu dažādus intervences veidus dažādās nozarēs un dažādos izpildes posmos (sk. [1. tabulu](#)). Tie nevarēja ietvert infrastruktūras projektus, jo šajā periodā uzsāktie līgumi nebūtu pietiekami pabeigti, lai tos novērtētu. Attiecībā uz izvēlētajām intervencēm mēs pārbaudījām to saikni ar tirdzniecības atbalstu un vajadzību novērtējumu, kā arī īstenošanas kvalitāti un sasniegtos rezultātus.

1. tabula | Atlasīto intervences pasākumu paraugs

Valsts	Nosaukums	ES finansējums (miljonos EUR)
Ruanda	Valsts lauksaimniecības eksporta attīstības padomes laboratorija	3,3
Ruanda	Uz tirgu orientēta pieeja vērtības ķēdes uzlabošanai un Ruandas kafijas tirgus paplašināšanai	2,5
Malāvija	<i>KULIMA</i> – lauksaimniecības veicināšana Malāvijā	100
Malāvija	Tehniskā palīdzība, lai atbalstītu Malāviju divpusējās un reģionālās tirdzniecības sarunās	1
Angola	Laboratorijas aprīkojuma un palīgmateriālu piegāde	1,4
Angola	<i>Train for Trade II</i>	5,5
Kambodža	<i>SWITCH-Garment</i> - Ilgtspējīgas enerģētikas prakses veicināšana apģērbu ražošanas nozarē Kambodžā	3
Kambodža	<i>ARISE + Cambodia</i> projekts – “ <i>ASEAN Regional Integration Support – Cambodia</i> ”	7,4
Kambodža	<i>CAPFISH Capture – Post Harvest Fisheries Development</i>	16

Saīsinājumi

ĀKK:	Āfrikas, Karību jūras baseina un Klusā okeāna reģiona valstis
AfT:	tirdzniecības atbalsts
ANO:	Apvienoto Nāciju Organizācija
COMESA:	Austrumāfrikas un Dienvidāfrikas kopējais tirgus
DAC:	Attīstības palīdzības komiteja
DAK:	Dienvidāfrikas Attīstības kopiena
DIP:	daudzgadu indikatīvā programma
EĀDD:	Eiropas Ārējās darbības dienests
EFIA+:	Eiropas Fonds ilgtspējīgai attīstībai plus
EIB:	Eiropas Investīciju banka
EIF:	Pastiprināta integrētā sistēma
ESAO:	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
IAM:	Apvienoto Nāciju Organizācijas ilgtspējīgas attīstības mērķi
IKP:	iekšzemes kopprodukts
INTPA ĢD:	Starptautisko partnerību ģenerāldirektorāts
MVU:	Mazie un vidējie uzņēmumi
NDICI:	Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instruments
OAP:	oficiālā attīstības palīdzība
ODC:	Citas jaunattīstības valstis
PTO:	Pasaules Tirdzniecības organizācija
TRADE ĢD:	Tirdzniecības un ekonomiskās drošības ģenerāldirektorāts
UNCTAD:	Apvienoto Nāciju Organizācijas Tirdzniecības un attīstības konference
VAV:	vismazāk attīstītās valstis
VIP:	Valsts indikatīvā programma

Glosārijs

Atbalsta saņēmējs:	fiziska vai juridiska persona, kas saņem dotāciju vai aizdevumu no ES budžeta, lai īstenotu projektu vai programmu.
Budžeta saistības:	budžetā īpaši rezervēta summa, kas paredzēta konkrētam izdevumu postenim, piemēram, konkrētam līgumam vai dotācijas nolīgumam.
Eiropas Fonds ilgtspējīgai attīstībai plus:	ES dotāciju, garantiju un citu finanšu instrumentu kopums, ar ko veicināt ilgtspējīgu un iekļaujošu ekonomisko un sociālo attīstību un sekmēt sociālekonomisko noturību, galvenokārt Āfrikā un Eiropas kaimiņvalstīs.
ES delegācija:	ES diplomātiskā pārstāvniecība trešā valstī vai starptautiskajā organizācijā.
Finansējuma apvienošana:	ES dotāciju apvienošana ar publiska vai privāta finansētāja aizdevumiem vai kapitālu.
Gradācija:	Apvienoto Nāciju Organizācijas process, kurā vismazāk attīstīto valsti pārklasificē par valsti ar vidēji zemiem ienākumiem.
Ietekme:	pabeigta projekta vai programmas plašākas ilgtermiņa sekas, piemēram, sociāli ekonomiskie ieguvumi iedzīvotājiem kopumā.
Ilgspējīgas attīstības mērķi:	17 mērķi, kas ANO Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam noteikti, lai sekmētu visu valstu rīcību jomās, kuras ir kritiski svarīgas cilvēcei un planētai.
Koncesijas aizdevums:	aizdevums, kas izsniegts ar noteikumiem, kuri ir ievērojami labvēlīgāki nekā tirgū pieejamie.
Koprezultāts:	pabeigta projekta vai programmas tūlītējā ietekme, piemēram, mācību kursu dalībnieku uzlabotas iespējas atrast darbu vai labāka piekļuve pēc jauna ceļa izbūves.
Pasaules Tirdzniecības organizācija:	globāla organizācija, kas strādā ar valstu savstarpējās tirdzniecības noteikumiem un funkcionē kā forums sarunām par tirdzniecības nolīgumiem un tirdzniecības strīdu izšķiršanai
Pilsoniskā sabiedrība:	sabiedrības daļa, kas atšķiras no valdības un uzņēmējdarbības un ko veido apvienības un citi grupējumi, kuri pārstāv kopīgas intereses publiskajā telpā.
Rio marķieris:	ESAO noteikts rādītājs tam, cik lielā mērā darbība veicina Rio konvenciju mērķu sasniegšanu.
Rīcības plāns:	dokuments, ar ko nosaka darbības, kas jāveic, lai sasniegtu konkrētu mērķi.
Stratēģija Global Gateway:	ES stratēģija saikņu veidošanai visā pasaulē, ieguldot digitālajā, enerģētikas un transporta infrastruktūrā un stiprinot veselības, izglītības un pētniecības sistēmas.
Uzņēmējdarbības plāns:	dokuments, kurā apkopotas uzņēmuma darbības un finanšu prognozes un izklāstīts, kā tas sasniegs savus mērķus.

Komisijas un Eiropas Ārējās darbības dienesta atbildes

<https://www.eca.europa.eu/lv/publications/sr-2025-17>

Laika grafiks

<https://www.eca.europa.eu/lv/publications/sr-2025-17>

Revīzijas darba grupa

ERP īpašajos ziņojumos tiek atspoguļoti rezultāti, kas iegūti, revidējot ES politikas jomas un programmas vai ar pārvaldību saistītus jautājumus konkrētās budžeta jomās. ERP atlasa un izstrādā šos revīzijas uzdevumus tā, lai tiem būtu pēc iespējas lielāka ietekme, proti, tiek ņemti vērā riski, kam pakļauta lietderība vai atbilstība, attiecīgo ienākumu vai izdevumu apjoms, paredzami notikumi, kā arī politiskās un sabiedrības intereses.

Šo lietderības revīziju veica ERP locekles *Bettina Jakobsen* vadītā III apakšpalāta, kuras pārziņā ir ārējo darbību, drošības un tiesiskuma izdevumu jomu revīzija. Revīziju vadīja ERP loceklis *Viorel Ștefan*.

AUTORTIESĪBAS

© Eiropas Savienība, 2025

Eiropas Revīzijas palātas (ERP) atkalizmantošanas politiku nosaka ar [ERP Lēmumu Nr. 6–2019](#) par atvērto datu politiku un dokumentu atkalizmantošanu.

Ja vien nav norādīts citādi (piemēram, individuālās autortiesību norādēs), ERP saturs, kurš pieder ES, ir licencēts saskaņā ar šādu starptautisku licenci: [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\) licence](#). Tādējādi atkalizmantošana parasti ir atļauta, ja tiek sniegtas pienācīgas atsauces un norādītas visas izmaiņas. ERP satura atkalizmantošana nedrīkst sagrozīt tā sākotnējo nozīmi vai jēgu. ERP nav atbildīga par atkalizmantošanas sekām.

Jāsaņem papildu atļauja, ja konkrētā saturā attēlotas identificējamās privātpersonas, piemēram, ERP darbinieku fotoattēlos, vai ja tas ietver trešās personas darbu.

Ja šāda atļauja ir saņemta, tā atceļ un aizstāj iepriekš minēto vispārējo atļauju un skaidri norāda uz visiem izmantošanas ierobežojumiem.

Lai izmantotu vai reproducētu saturu, kas nepieder ES, var būt nepieciešams prasīt atļauju tieši autortiesību īpašniekiem.

Programmatūra vai dokumenti, uz kuriem attiecas rūpnieciskā īpašuma tiesības, proti, patenti, preču zīmes, reģistrēti dizainparaugi, logotipi un nosaukumi, nav iekļauti ERP atkalizmantošanas politikā.

Eiropas Savienības iestāžu un struktūru tīmekļa vietnēs, kas izvietotas domēnā europa.eu, ir atrodamas saites uz trešo personu tīmekļa vietnēm. Tā kā ERP šīs vietnes nekontrolē, iesakām rūpīgi iepazīties ar to privātuma un autortiesību politiku.

ERP logotipa izmantošana

ERP logotipu nedrīkst izmantot bez ERP iepriekšējas piekrišanas.

HTML	ISBN 978-92-849-5499-5	ISSN 1977-5717	doi:10.2865/5675871	QJ-01-25-042-LV-Q
PDF	ISBN 978-92-849-5500-8	ISSN 1977-5717	doi:10.2865/7335029	QJ-01-25-042-LV-N

ATSAUCES NOFORMĒJUMS

Eiropas Revīzijas palātas [īpašais ziņojums 17/2025](#): “ES tirdzniecības atbalsts vismazāk attīstītajām valstīm: vajadzības tiek risinātas, bet ES finansējums neatbilst 2030. gada mērķrādītājam” Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2025.

Jaunattīstības valstis un galvenokārt jau pasaules vismazāk attīstītās valstis saskaras ar būtiskām problēmām, kas apgrūtina to piekļuvi reģionālajai un globālajai tirdzniecībai. Palīdzība, ko sniedz, izmantojot tirdzniecības atbalstu, ir vērsta uz to, lai palīdzētu tām palielināt tirdzniecības jaudu un infrastruktūru. 2017. gadā ES atjaunināja savu tirdzniecības atbalsta stratēģiju, lielāku uzmanību pievēršot vismazāk attīstītajām valstīm. Mēs pārbaudījām, vai Komisija ir pietiekami mērķtiecīgi plānojusi, īstenojusi un uzraudzījusi ES tirdzniecības atbalstu ar šīm valstīm. Mēs konstatējām, ka, lai gan šis atbalsts kopumā tiek sniegts atbilstoši vajadzībām, tas neatbilst stratēģijā 2030. gadam noteiktajam finansējuma mērķim. Mēs sniedzam piecus ieteikumus, kuru mērķis ir uzlabot to, kā Komisija pārvalda ES tirdzniecības atbalstu ar vismazāk attīstītajām valstīm.

ERP īpašais ziņojums saskaņā ar LESD 287. panta 4. punkta otro daļu.

EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs

EIROPAS REVĪZIJAS PALĀTA
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Tālrunis: +352 4398-1

Uzziņām: eca.europa.eu/lv/contact
Tīmekļa vietne: eca.europa.eu
Sociālie mediji: @EUauditors